

1 TIMOTHEUS

en Titus Inleiding deel 1

wie Timotheus en Titus waren en of Paulus
werkelijk de auteur van deze brieven is

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/1-timotheus/en-titus-inleiding-deel-1

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	De benaming pastorale brieven	2 min	5
2	Herders en leiders in het Nieuwe Testament	2 min	6
3	Timotheus en Titus als apostolische gezanten	4 min	7
4	Titus als vroege medewerker van Paulus	5 min	9
5	Timotheus' Joodse afkomst en besnijdenis	2 min	11
6	Timotheus' bekering en gelovige familie	2 min	12
7	Timotheus gaat met Paulus en Silas mee	2 min	13
8	Timotheus achtergelaten in Efeze	4 min	14
9	Timotheus' jeugd en gebrek aan aanzien	3 min	16
10	De aansporing om vrijmoedig op te treden	2 min	17
11	Timotheus als gevangene en geestelijke zoon	3 min	18
12	Paulus als auteur en het vroege kerkgetuigenis	3 min	20
13	Auteurschap betwist en schrijven onder valse naam	5 min	22
14	De bewijslast en het gezag van de brieven	3 min	24

15	De geleerdenconsensus over Paulus getoetst	3 min	25
16	Oudsten en bisschoppen: hetzelfde ambt	3 min	27
17	Oudsten en opzieners in Paulus' gemeenten	4 min	28
18	Opzieners en diakenen in Filippi	2 min	31
19	Ondersteuning van weduwen in de vroege kerk	2 min	32
20	Geloofsbelijdenissen in de apostolische tijd	4 min	33
21	De betekenis van 'het geloof'	4 min	35
22	Gnostische dwaalleer in de eerste eeuw	3 min	37
23	Paulus' reizen buiten het boek Handelingen	3 min	38
24	De overlevering over Paulus' reis naar Spanje	2 min	39
25	Paulus verlost uit de muil van de leeuw	2 min	41
26	Aanwijzingen voor Paulus' vrijlating	3 min	42
27	Latere reizen en een tweede gevangenschap	3 min	44
28	Harrisons bezwaar tegen Paulus' woordenschat	3 min	46
29	Woordverschillen tussen Paulus' brieven	2 min	47

30	Veranderend taalgebruik bij dezelfde schrijver	3 min	48
31	De brieven aan het einde van Paulus' leven	2 min	49
32	Recente arrestatie en datering rond 67	3 min	50
	Om verder te lezen		52

1

De benaming pastorale brieven

We gaan de zogenoemde pastorale brieven behandelen. Als die term je niet bekend is: ermee worden de twee brieven aan Timotheus en de brief aan Titus bedoeld. Ze worden pastorale brieven genoemd omdat een bekende theoloog ze een paar eeuwen geleden zo noemde. Hij noemde ze zo omdat hij vond dat ze goed advies gaven aan pastors van gemeenten, en dat ze te maken hebben met hoe je de gemeente moet leiden en organiseren -- hoewel ze het grootste deel van de tijd eigenlijk niet over deze dingen gaan. Dat wil zeggen: in Timotheus en Titus vind je eigenlijk geen verhandeling over hoe je een gemeente moet leiden, hoewel Paulus wel tegen Timotheus zegt dat hij hem in de eerste brief geschreven heeft. Timotheus moest daardoor weten hoe hij zich moest gedragen in het huis van God, dat is, zegt Paulus, de gemeente, de pilaar en grondslag van de waarheid. Dus deze brieven, in ieder geval 1 Timotheus en Titus, en in mindere mate 2 Timotheus, geven ons aanwijzingen over hoe de gemeente ingericht moest worden en moest functioneren, op welke principes dat gebaseerd was, en hoe de structuur van de vroege gemeente eruitzag -- al is er wel op gewezen dat het materiaal in deze brieven dat over dit onderwerp gaat, maar ongeveer een tiende van de totale inhoud uitmaakt. Daarom geven deze brieven ons wel meer informatie over de structuur en organisatie van de gemeente dan de meeste andere brieven, maar ze richten zich daar eigenlijk niet op als hun hoofdthema. We hebben echt maar ongeveer een tiende van het materiaal dat over dit onderwerp gaat.

Om ze dan pastorale brieven te noemen, leg je misschien de focus op maar een klein aspect van wat ze behandelen. Ik vind het niet zo'n geweldig idee om ze pastorale brieven te noemen, al noemen we ze toch zo, omdat ze nu eenmaal zo bekend zijn geworden, en we kunnen net zo goed de terminologie gebruiken die onder christenen de afgelopen paar eeuwen voor deze brieven is gebruikt.

2

Herders en leiders in het Nieuwe Testament

De reden dat ik de term pastorale brieven niet zonder meer goedkeur, is dat die iets suggereert over de pastor. De term pastoraal suggereert namelijk een pastor van een gemeente, en nergens in deze brieven wordt de pastor ook maar genoemd. Sterker nog, er is in de hele Bijbel geen enkele plaats die suggereert dat een gemeente ooit een pastor had. Het woord 'pastor' komt in het Nieuwe Testament maar één keer voor, in het meervoud, met betrekking tot de leiders van de gemeente, waar staat:

En Hij heeft sommigen gegeven als apostelen, anderen als profeten, weer anderen als evangelisten en nog weer anderen als herders en leraars,

EFEZE 4:11

in Efeze hoofdstuk 4, vers 11. En daar wordt over pastors gesproken in het meervoud, net zoals er over apostelen in het meervoud wordt gesproken, en over profeten in het meervoud. We hebben geen enkele reden om aan te nemen dat er één apostel per gemeente was, of één profeet per gemeente, of één pastor per gemeente. Zeker, binnen de gemeente van Jezus Christus wereldwijd is er een veelheid aan leiders, waarvan sommigen pastor zijn. Maar hoeveel er in elke gemeente waren, wordt nergens besproken, en als we de brieven van Paulus doorlezen, krijgen we zeker niet de indruk dat hij de aanwezigheid van een pastor in enige gemeente erkende. Het woord 'pastors' betekent herders. Het is in het Engels gewoon een ander woord voor herder. En degenen aan wie de taak was toevertrouwd om de gemeente te weiden, waren de oudsten. Dat is heel duidelijk, niet alleen uit deze zogenaamde pastorale brieven, maar ook uit een aantal andere plaatsen: in Handelingen hoofdstuk 20 -- waar we de gelegenheid zullen hebben om naar te kijken wanneer we in deze brieven bij de juiste plaatsen komen om kruisverwijzingen te maken -- en op nog een paar andere plaatsen, in 1 Petrus hoofdstuk 5. Daar vinden we aansporingen aan de oudsten van de gemeenten, en tegen de oudsten wordt gezegd dat ze de kudde moeten weiden of voeden. Daarom is het heel duidelijk dat in de vroege gemeente de herderlijke of pastorale bediening niet werd uitgeoefend door één individuele professional, een

betaalde geestelijke, maar door de oudsten van de gemeente. Uit het Nieuwe Testament blijkt niet dat enige gemeente één individuele pastor had. Daar komen we straks nog op terug, wanneer we bij de desbetreffende passages komen.

3

Timotheus en Titus als apostolische gezanten

Daarom word ik niet per se enthousiast van het gebruik van de term 'pastorale brieven'. Ik zal de term gebruiken als een tegemoetkoming aan christenen die de brieven zo zijn gaan noemen. Maar we moeten ons ervan bewust zijn dat dat niet echt is wat ze zijn; het klopt veel meer om te zeggen dat het persoonlijke brieven zijn. Net als het boek Filemon zijn deze brieven persoonlijke brieven van Paulus aan bepaalde medewerkers van hem, of vrienden van hem. Filemon was, voor zover we weten, niet noodzakelijk een medewerker van Paulus in de bediening. Hij lijkt een vast lid geweest te zijn van de gemeente van Kolosse, maar Timotheus en Titus waren beiden reizende bedienaren.

We zouden kunnen suggereren dat hun positie die van een apostolische assistent was, of die van een apostolische gezant. Ze waren geen voorgangers — er is in elk geval geen bijbelse grond om te concluderen dat ze dat wel waren. Nergens in de Bijbel worden Timotheus of Titus voorgangers genoemd, en ook wordt hun functie niet beschreven met termen die hen zouden identificeren met wat wij vandaag de dag meestal een voorganger noemen. Ze waren meer als apostelen. Terwijl de apostelen, Paulus en Barnabas, oorspronkelijk de taak hadden om oudsten aan te stellen, in Handelingen 14, krijgen Timotheus en Titus nu het gezag om datzelfde te doen in de gemeenten. Met andere woorden, zij treden op met het soort gezag in de gemeenten dat apostelen hebben, en ik geloof dat Timotheus en Titus dienden als een soort verlengstuk van

Paulus' eigen apostolische bediening. Timotheus wordt elders zelfs beschouwd als een soort apostel, misschien alleen op grond van zijn band met Paulus. Maar wanneer Paulus aan de Thessalonicenzen schrijft, is zijn brief geadresseerd:

Paulus, Silvanus en Timotheus aan de gemeente van de Thessalonicenzen, die in God de Vader en de Heere Jezus Christus is: genade zij u en vrede van God, onze Vader, en van de Heere Jezus Christus.

1 THESSALONICENZEN 1:1

En in 1 Thessalonicenzen 2 zegt Paulus, daarmee zichzelf en zijn twee medewerkers bedoelend:

hoewel wij, als apostelen van Christus, u tot last hadden kunnen zijn,

1 THESSALONICENZEN 2:6

wat erop wijst dat het woord apostelen zich kon uitstrekken tot niet alleen Paulus en Silas, maar zelfs tot Timotheus. Het is geen heel sterk bewijs dat Timotheus algemeen als apostel beschouwd zou zijn, maar voor zover hij met Paulus verbonden was, meewerkte als deel van een apostolisch team, en optrad als een officiële gevolmachtigde van Paulus, droeg hij een gezag dat leek op dat van een apostel. En dus moeten we Timotheus en Titus niet zozeer zien als voorgangers in de zin waarin die term in de moderne gemeente gebruikt wordt. Ze waren meer als apostelen. Apostolische gezant is waarschijnlijk een goede term. Een gezant is een officiële vertegenwoordiger of gevolmachtigde die optreedt met het gezag van een ander.

Dat roept de vraag op wie Timotheus was. Nu gaan we spreken over 1 en 2 Timotheus en Titus als een groep brieven. We gaan ze ook behandelen als afzonderlijke brieven. En in deze lezing, en mogelijk in de volgende, gaan we in wezen een inleiding geven op de hele groep brieven, de drie brieven. Ze hebben zoveel met elkaar gemeen, en het is je waarschijnlijk in je studie van hen al heel duidelijk geworden, dat ze veel uitdrukkingen hebben die redelijk uniek voor hen zijn. Ze hebben gemeenschappelijke zorgen en een ogenschijnlijk gemeenschappelijke historische context. En daarom

vallen ze op als groep tussen alle brieven, net zoals bijvoorbeeld de gevangenisbrieven — Efeze, Kolossenzen, Filippenzen en Filemon — opvallen als groep. Ze zijn allemaal in dezelfde context geschreven. Ze delen veel van dezelfde ideeën en zorgen, en zo zijn ook deze drie brieven een beetje met elkaar verbonden zoals de gevangenisbrieven met elkaar verbonden zijn. Ze hebben een gemeenschappelijke taal, gemeenschappelijke zorgen, en een gemeenschappelijke historische context.

Dus in onze inleiding zullen we moeten spreken over de pastorale brieven als geheel, en natuurlijk zullen we, wanneer we daarover spreken, ook een soort inleiding geven op elk van de afzonderlijke brieven. En daarna zullen we elke brief afzonderlijk behandelen.

4

Titus als vroege medewerker van Paulus

Nu kunnen we net zo goed vaststellen wie Timotheus en Titus waren. We kunnen beginnen met Titus. We weten niet veel over hem, dus we kunnen met hem beginnen en net zo weinig zeggen als we over hem weten. Titus wordt om een of andere reden helemaal niet genoemd in het boek Handelingen. Dat betekent niet dat Titus Paulus niet vergezelde in het boek Handelingen. We moeten begrijpen dat het boek Handelingen selectief is in zijn geschiedschrijving, zoals elke geschiedschrijving dat is, en er zijn andere personen in het gezelschap van Paulus die in zijn brieven genoemd worden maar niet in Handelingen. Dat wil zeggen, in boeken zoals 1 Korinthe en dergelijke vinden we dat Paulus verwijst naar sommige van zijn reisgenoten wiens namen we niet vinden in de parallelle gedeelten van Handelingen. Lucas heeft dus, toen hij Handelingen schreef, niet specifiek iedereen genoemd die met Paulus meereisde.

En het lijkt duidelijk dat Titus al in een behoorlijk vroeg stadium van Paulus' bediening met hem meereisde, omdat Paulus hem noemt in Galaten, waarschijnlijk de vroegste van Paulus' brieven. De context waarin Galaten geschreven is, staat natuurlijk ter discussie. Sommigen houden vast aan de vroegere datum voor Galaten en anderen aan de latere, maar hoe dan ook, de meeste evangelicalen lijken de voorkeur te geven aan de vroegere datum voor Galaten, en ik denk dat het bewijs

daarvoor pleit. Ik zelf denk er ook zo over. En als de vroege datum voor Galaten gekozen wordt, is het waarschijnlijk dat Galaten geschreven is vóór het Concilie van Jeruzalem. We hebben het bewijs daarvoor bij een andere gelegenheid besproken. We gaan daar nu niet in detail op in.

Maar we vinden in Galaten 2 een vermelding van Titus uit de tijd dat Paulus en Barnabas nog een team waren. Dit zou zijn vóór Paulus zich met Silas verbond, en zelfs vóór Timotheus zich bij Paulus aansloot, want Paulus en Timotheus kwamen samen op Paulus' tweede zendingsreis, en Barnabas en Paulus reisden op dat moment niet meer samen. Dus al voordat Timotheus Paulus ooit ontmoette, of beter gezegd, zich bij hem aansloot, was Titus al bij hem, want we lezen in Galaten 2 dat toen Paulus en Barnabas naar Jeruzalem gingen om de kwestie van de besnijdenis te bespreken, ze Titus met hen meenamen, die blijkbaar een Griek was. Paulus zegt dat hij een Griek was, en toch werd hij niet gedwongen zich te laten besnijden. En Paulus vermeldt dat als een punt, omdat de vraag die ze bespraken was of Griekse bekeerlingen besneden moesten worden. En Paulus zegt dat zelfs Titus, als Griek, niet verplicht werd zich te laten besnijden.

We weten niet wanneer of waar Titus tot geloof kwam. Het lijkt waarschijnlijk dat hij afkomstig was uit Antiochië. Dat kunnen we niet bewijzen, maar het lijkt gewoon waarschijnlijk, omdat Paulus, voorafgaand aan Galaten hoofdstuk 2, het grootste deel van zijn tijd in Antiochië had doorgebracht met zijn bediening. Hij had natuurlijk zijn eerste zendingsreis al gemaakt. Maar we lezen nergens dat hij van die reis iemand met zich meebracht naar huis. Dat wil zeggen: stel dat Titus tot geloof kwam door de inspanningen van Paulus tijdens zijn eerste zendingsreis, toen hij door zuidelijk Galatië en Frygië trok. Dan zouden we kunnen veronderstellen dat Titus met hem en Barnabas meereisde terug naar Antiochië en vervolgens naar Jeruzalem, zoals Galaten vermeldt. Maar Handelingen wekt nergens de indruk dat Paulus en Barnabas van hun reis iemand meebrachten naar Antiochië. Dat bewijst niet dat ze dat niet deden, maar ik zeg alleen dat we er geen enkel bewijs voor hebben dat ze dat wel deden. De waarschijnlijkheid is dus dat Titus gewoon een Griekse christen was uit Antiochië, de thuisgemeente van Paulus. En in Galaten hoofdstuk 2 beschrijft Paulus hoe hij met Barnabas en Titus naar Jeruzalem ging; daar wordt ons verteld dat hij vanuit Antiochië vertrok. Titus was dus heel goed mogelijk — ik zou zelfs zeggen

waarschijnlijk — een heidense bekeerling uit Antiochië. Hij reisde in ieder geval die ene keer met Paulus en Barnabas mee, in een vroege periode, voordat de tweede zendingsreis begon en voordat Paulus Timotheus ooit bij zijn gezelschap inlijfde. Blijkbaar was hij ook nog laat met Paulus verbonden, want de brief aan Titus wordt algemeen beschouwd als een heel laat geschrift. Die staat duidelijk in dezelfde historische context als de brieven aan Timotheus, en er is sterk bewijs, vooral in 2 Timotheus, voor een late datering. We zullen het later nog hebben over de datum van schrijven. Maar het zou erop wijzen dat Titus, hoewel we heel weinig over hem weten — hij wordt in Handelingen helemaal niet genoemd — blijkbaar een van de vroegste metgezellen van Paulus was, samen met Barnabas, en ook een van de laatste metgezellen van Paulus ten tijde van zijn laatste geschriften. De pastorale brieven zijn zeker de laatste geschriften van Paulus die bewaard zijn gebleven. Dat is eigenlijk alles wat we over Titus weten. Hij was blijkbaar een bekeerling en een dienaar met een lange staat van dienst, en volledig van heidense afkomst.

5

Timotheus' Joodse afkomst en besnijdenis

De afkomst van Timotheus is wat anders. Timotheus had een Griekse vader maar een Joodse moeder. Ons wordt verteld dat Paulus hem, toen Timotheus zich bij hem aansloot, daadwerkelijk besneed. Titus besneed hij niet, maar Timotheus wel, omdat algemeen bekend was dat de moeder van Timotheus Joods was en zijn vader Grieks. Er is altijd wel enige discussie geweest over wat iemand tot een Jood maakt, maar lange tijd is een Joodse moeder beschouwd als datgene wat iemand tot Jood maakt. Paulus leerde weliswaar dat heidense bekeerlingen niet besneden hoefden te worden, maar hij was blijkbaar niet bereid om er ronduit en vrijmoedig voor uit te komen dat Joden niet besneden zouden moeten worden, zelfs christelijke Joden niet. Dat betekent niet dat hij vond dat ze besneden moesten worden, maar hij heeft zich ook nooit krachtig uitgesproken voor het standpunt dat ze dat niet zouden moeten zijn.

Omdat Timotheus Joods genoeg was om deze kwestie te doen ontstaan — en we weten uit het latere deel van Paulus' laatste bezoek aan Jeruzalem in Handelingen dat Paulus daar beschuldigd werd — zegt Jakobus tegen Paulus dat bepaalde broeders in

Jeruzalem Paulus ervan beschuldigden dat hij Joden leerde hun kinderen niet te besnijden. Paulus leerde dat blijkbaar niet. Paulus leerde Joden niet om hun kinderen niet te besnijden. Hij leerde heel nadrukkelijk dat heidenen niet besneden hoefden te worden, maar we hebben geen enkele aanwijzing dat hij Joden leerde hun kinderen niet te besnijden. Dit was een beschuldiging die werd geuit. Hij was zich ongetwijfeld bewust van deze beschuldigingen, en omdat Timotheus een Jood was met een Griekse vader, wist hij dat Timotheus Joods genoeg was om door de Joden als Jood beschouwd te worden, maar omdat men wist dat zijn vader Grieks was, zouden mensen kunnen vermoeden dat hij onbesneden was. Alleen al om elke noodzaak tot discussie over deze kwestie weg te nemen, liet Paulus hem gewoon besnijden. Dat is wat ons verteld wordt in Handelingen hoofdstuk 16. Timotheus was blijkbaar afkomstig uit Lystre.

Toen Paulus voor het laatst in Jeruzalem kwam, heel laat in Handelingen, in hoofdstuk 21, spreekt Jakobus tot Paulus en zegt:

Men heeft hun over u verteld dat u alle Joden die onder de heidenen wonen, leert afvallig te worden van Mozes, doordat u zegt dat zij de kinderen niet moeten besnijden en ook niet moeten wandelen overeenkomstig de gebruiken van de wet.

HANDELINGEN 21:21

Dat is Handelingen 21:21.

6

Timotheus' bekering en gelovige familie

Timotheus was blijkbaar afkomstig uit Lystra. Lystra was een van de steden die Paulus en Barnabas bezochten op hun eerste zendingsreis; dat staat in Handelingen 14.

Blijkbaar zijn de moeder en grootmoeder van Timotheus tot het christelijk geloof gekomen door Paulus' eerste inspanningen tijdens zijn eerste bezoek aan Lystra. Dat is de plaats waar hij, zoals je misschien herinnert, gestenigd werd. We leiden dit af

omdat Paulus in 2 Timotheus hoofdstuk 1 zegt dat de moeder en grootmoeder van Timotheus, die Joods waren, tot het christelijk geloof kwamen vóórdat Timotheus dat deed. Er staat:

Het geloof woonde eerst in zijn grootmoeder Loïs en ook in zijn moeder Eunike, voordat Timotheus zelf tot bekering kwam.

2 TIMOTHEUS 1:5

Waarschijnlijk is Timotheus tot geloof gekomen door de inspanningen van zijn grootmoeder en moeder. Maar Timotheus was al christen toen Paulus zijn tweede zendingsreis begon, want Paulus bezocht Lystra opnieuw in Handelingen 16, op zijn tweede zendingsreis, en nam Timotheus, een jonge bekeerling, mee als reisgenoot. Nu kunnen we hieruit afleiden dat als Timotheus al een jonge christen was toen Paulus Lystra voor de tweede keer bezocht, en de moeder en grootmoeder van Timotheus al bekeerd waren voordat hij het was, zij bekeerd moeten zijn tijdens Paulus' eerste bezoek aan Lystra. We kunnen dus afleiden dat Lois en Eunice bekeerlingen van Paulus waren op zijn eerste zendingsreis. Mogelijk gold dat ook voor Timotheus, of misschien is Timotheus later bekeerd door de inspanningen van zijn moeder en grootmoeder. Hoe dan ook, tegen de tijd dat Paulus zijn tweede zendingsreis maakte, in Handelingen 16, en opnieuw Lystra bezocht, had Timotheus zo'n reputatie als jonge, ijverige broeder dat Paulus besloot hem mee te nemen.

7

Timotheus gaat met Paulus en Silas mee

Je herinnert je waarschijnlijk dat Paulus op de eerste zendingsreis met Barnabas ging en Johannes Markus bij zich had als zijn 'minister' — zoals de King James zegt — hun dienaar, waarschijnlijk degene die hun bagage voor hen droeg of zoiets. Maar Johannes Markus haakte al vroeg in die reis af, en na dat bezoek gingen Barnabas en Paulus uit elkaar. Op de tweede zendingsreis waren het niet Paulus en Barnabas, maar Paulus en Silas. En natuurlijk hadden ze Johannes Markus niet bij zich. Johannes Markus was met Barnabas op een afzonderlijke zending naar Cyprus gegaan. Toen Paulus en Silas dus hun reis maakten, gingen ze naar dezelfde gebieden waar Paulus en

Barnabas waren geweest. En daar werd Timotheus opgepikt, mogelijk om de rol te vervullen die Johannes Markus op de eerste zendingsreis had vervuld. Dat weten we niet zeker, maar hij was een jonge man. Hij werd op deze jonge leeftijd waarschijnlijk nog niet geroepen om prediker te zijn. Paulus zelf zegt tegen Timotheus dat hij geen jonge, onervaren mensen tot oudste moet aanstellen. Het is waarschijnlijk dat Timotheus begon als iets wat meer op een diaken leek, of als dienaar van de apostelen.

Timotheus begon waarschijnlijk slechts als dienaar van Paulus en Silas, en doordat hij met hen omging, bewees hij zich daarin trouw, zodat hem meer verantwoordelijkheid werd toevertrouwd — zozeer dat hem, tegen de tijd dat de brieven aan Timotheus werden geschreven, iets als apostolisch gezag was toevertrouwd.

8

Timotheus achtergelaten in Efeze

Nu, volgens 1 Timotheus hoofdstuk 1, vers 3, was Timotheus op dat moment in Efeze. We weten dat Paulus Efeze een aantal keer heeft bezocht, minstens twee keer in het boek Handelingen. In Handelingen hoofdstuk 18 komt Paulus naar Efeze en brengt daar een korte tijd door, niet erg lang, waarna hij naar Antiochië gaat en weer naar huis. Daarna keert hij terug naar Efeze, in Handelingen hoofdstuk 19. Blijkbaar is hij er nog eens geweest nadat het boek Handelingen afsluit. Het lijkt er niet op dat de vermelding van Efeze in 1 Timotheus 1:3 bij een van die bezoeken past. Let op, in 1 Timotheus 1:3 zegt Paulus:

Ik herinner u eraan hoe ik u, toen ik naar Macedonië reisde, ertoe opgeroepen heb in Efeze te blijven om sommigen te bevelen geen andere leer te onderwijzen,

1 TIMOTHEUS 1:3

Wat we hieruit opmaken, is dat Paulus en Timotheus in Efeze waren aangekomen, en dat Paulus doorreisde naar Macedonië maar Timotheus in Efeze achterliet. Nu kunnen we in het boek Handelingen geen plaats vinden waar dit past. Daarom is het redelijk te concluderen dat dit gebeurde na het einde van het boek Handelingen. Bedenk dat het

boek Handelingen ons niets vertelt over de dood van Paulus, noch over het einde van zijn loopbaan. Wanneer het boek Handelingen afsluit, zit Paulus twee jaar gevangen in Rome, in afwachting van zijn proces. Het boek Handelingen vertelt ons niet wat er van dat proces is geworden. We kunnen uit veel van wat in de pastorale brieven staat afleiden dat Paulus is vrijgelaten — daar zullen we straks meer over zeggen — en dat hij nog enkele andere reizen heeft gemaakt, waaronder een reis naar Efeze.

Laat me je nu vertellen waarom dit bezoek aan Efeze, genoemd in 1 Timotheus 1:3, niet gekoppeld kan worden aan bijvoorbeeld dat in Handelingen hoofdstuk 20. In Handelingen hoofdstuk 20 verlaat Paulus Efeze in vers 1 en gaat naar Macedonië. Dat klinkt als deze passage, maar het probleem is dat Paulus Timotheus met zich meenam. In Handelingen 20:4 wordt vermeld dat Timotheus op dat moment met Paulus reisde, zodat Paulus Timotheus die keer niet in Efeze achterliet. Het moet dus een andere reis zijn geweest, waarbij Paulus met Timotheus naar Efeze ging en Timotheus daar achterliet. En natuurlijk wijst ook de context van Titus en 2 Timotheus op een latere datum dan die in Handelingen genoemd wordt. Blijkbaar zijn Paulus en Timotheus dus later in zijn leven, nadat Paulus was vrijgelaten uit de gevangenschap waarmee het boek Handelingen afsluit, opnieuw naar Efeze gegaan, en liet hij Timotheus daar achter. En volgens de kerkelijke traditie heeft Timotheus de rest van zijn leven daar doorgebracht.

Er bestaat zelfs een overlevering, bewaard gebleven in Foxe's Book of Martyrs, dat Timotheus daar de marteldood stierf — dat hij een behoorlijk gevorderde leeftijd bereikte, en dat er toen een feest was, ik geloof dat het was voor de god Bacchus van de Grieken, de god van seks en dronkenschap. Het was de feestgod. En ik denk dat er een optocht door de straten van Efeze trok waarbij ze Bacchus vierden. En Timotheus ging, volgens de overlevering, de straat op en bestrafte de menigte. En ze sloegen hem bijna dood, denk ik. Hij bleef nog enkele dagen in leven en stierf toen aan zijn verwondingen. Nu, dat is een overlevering, en die kan waar zijn of niet, maar er is geen reden om eraan te twijfelen. We weten dat het laatste wat we in de Bijbel over hem lezen is dat hij in Efeze is, en de overlevering dat hij daar stierf is allerminst onwaarschijnlijk.

9

Timotheus' jeugd en gebrek aan aanzien

Nu is het interessant dat, als Timotheus werkelijk op deze manier aan zijn einde is gekomen, hij wél moedig is geworden. In de Bijbel lezen we niet dat Timotheus een heel moedig persoon was. Sterker nog, de suggestie is dat hij misschien een beetje geïntimideerd was. Paulus zegt tegen Timotheus dat hij niemand zijn jeugdige leeftijd moet laten verachten. Welnu, aangezien deze brieven makkelijk vijftien jaar of meer geschreven zijn nadat Paulus Timotheus had meegenomen, en toch, zelfs zo'n vijftien jaar nadat Timotheus met Paulus was gaan reizen, werd hij nog steeds als te jong gezien, zodat mensen op hem neerkeken. Hij moet uiterst jong zijn geweest toen Paulus hem ontmoette. Volgens de overlevering was Timotheus waarschijnlijk in zijn latere tienerjaren of ergens halverwege zijn tienerjaren toen hij met Paulus begon te reizen. Of dat waar is of niet, kunnen we niet met zekerheid zeggen, maar het zou ook ondersteund worden door het feit dat hij zelfs later, ten tijde van de pastorale brieven, zo'n vijftien jaar of meer later, nog steeds een jonge man was, of in elk geval nog betrekkelijk jong, zodat hij vrijmoedig moest zijn en niemand zijn jeugd mocht laten verachten. Er is in de brieven van Paulus wel enige aanwijzing dat Timotheus een verlegen, teruggetrokken type was, misschien een beetje angstig. Dat zien we bijvoorbeeld gesuggereerd in 1 Korinthe hoofdstuk 16. We zouden dat misschien niet zomaar kunnen concluderen uit het bewijs in 1 Korinthe 16 alleen, maar dat samen met wat er in Timotheus staat, zou het punt wel kunnen bewijzen.

In 1 Korinthe 16, in de verzen 10 en 11, zegt Paulus tegen de Korinthiërs:

Als Timotheüs komt, let er dan op dat hij zonder vrees bij u kan zijn, want hij doet het werk van de Heere, zoals ook ik. Laat dus niemand hem gering achten, maar help hem op weg in vrede, zodat hij naar mij toe kan komen, want ik en de broeders wachten op hem.

1 KORINTHE 16:10-11

Nu is het interessant dat hij in vers 11 zegt:

Niemand mag op hem neerkijken — in het Engels dezelfde uitdrukking ('despise') als die hij tegen Timotheus gebruikt in 1 Timotheus 4:12 (de HSV geeft dit in het Nederlands met verschillende woorden weer: 'gering achten' hier en 'minachten' in 1 Timotheus 4:12):

Laat niemand u minachten vanwege uw jeugdige leeftijd, maar wees een voorbeeld voor de gelovigen in woord, in wandel, in liefde, in geest, in geloof en in reinheid.

1 TIMOTHEÛS 4:12

Blijkbaar keken mensen op Timotheus neer omdat hij jong was. Paulus was op een gegeven moment in deze geschriften een oudere man, en Timotheus kwam misschien gewoon te jong over om geloofwaardig te zijn. Maar Paulus spoort de mensen aan om hem serieus te nemen. En interessant genoeg zegt 1 Korinthe 16:

Laat hij bij jullie zijn zonder angst Dat wil zeggen: jaag hem geen angst aan. Intimideer die arme jongen niet.

10

De aansporing om vrijmoedig op te treden

Nu zien we in 2 Timotheus, hoofdstuk 1, wat aanwijzingen dat Timotheus misschien een beetje verlegen was, en mogelijk voelde hij zich vanwege zijn leeftijd alsof hij geloofwaardigheid miste en daarom niet al te stoutmoedig kon optreden. Toch spoort Paulus hem aan om gezaghebbend te zijn. In 2 Timotheus hoofdstuk 1, de verzen 6 en 7, zegt Paulus:

Daarom herinner ik u eraan de genadegave van God die in u is door de oplegging van mijn handen, aan te wakkeren. Want God heeft ons niet gegeven een geest van vreesachtigheid, maar van kracht en liefde en bezonnenheid.

2 TIMOTHEÛS 1:6-7

En in vers 8:

Schaam u dan niet voor het getuigenis van onze Heere, en ook niet voor mij, Zijn gevangene, maar lijd met mij verdrukking om het Evangelie, overeenkomstig de kracht van God.

2 TIMOTHEÛS 1:8

Let op dat Paulus zegt: wakker de zalving aan die in je is, de gave die in je is, want die zalving zal de angst tenietdoen.

Welnu, waarom zou hij dat tegen Timotheus moeten zeggen, in combinatie met de noodzaak om zijn gave aan te wakkeren? Blijkbaar was Timotheus een beetje angstig. Hij moest krachtig, liefdevol en bezonnen zijn, en zich niet schamen voor het evangelie. Er zitten dus misschien enkele aanwijzingen in dat Timotheus, los van de zalving van de Heilige Geest, een nogal verlegen persoon was. Maar met de zalving kon hij verwachten niet angstig te zijn, maar krachtig en liefdevol en bezonnen van geest. En moedig en niet beschaamd. En we kunnen zeker zien, als de overlevering van zijn marteldood waar is, dat hij die natuurlijke persoonlijkheid, of zwakte, als we het zo mogen noemen, heeft overwonnen.

11

Timotheus als gevangene en geestelijke zoon

We weten ook uit het boek Hebreeën dat Timotheus op een bepaald moment gevangen heeft gezeten. We hebben daar geen enkel verslag van in het boek Handelingen of in enige andere brief, maar we weten wel uit Hebreeën hoofdstuk 13 dat de schrijver van Hebreeën ons vertelt dat Timotheus uit de gevangenis is vrijgelaten. Hebreeën hoofdstuk 13, vers 23:

U moet weten dat broeder Timotheüs losgelaten is. Samen met hem zal ik u zien, zodra hij komt.

HEBREEËN 13:23

Dit suggereert dus dat Timotheus gevangen had gezeten en inmiddels was vrijgelaten op het moment dat de schrijver van Hebreeën dit schreef.

We hebben dus deze anekdotische informatie over Timotheus. Hij reisde met Paulus mee op zijn tweede en derde zendingsreis. Hij wordt genoemd als een van de mede-opstellers van verschillende brieven, samen met Silas. 1 en 2 Thessalonicenzen noemen Timotheus als een van degenen die bij Paulus waren toen die brieven werden verzonden. Dat zijn natuurlijk enkele van Paulus' vroegste brieven. 2 Korinthe noemt Timotheus als iemand die bij Paulus was toen Paulus die brief verstuurde. En zo ook bij Kolossenzen: Timotheus was bij hem toen hij Kolossenzen schreef. En misschien ook bij enkele van de andere brieven.

Timotheus was dus een heel nauwe medewerker van Paulus. Paulus vertelde de Filippenzen trouwens over Timotheus. Hij zei:

Want ik heb niemand van gelijke gezindheid, die oprecht voor uw zaken zorg zal dragen.

FILIPPENZEN 2:20

Zo was Timotheus voor Paulus als een waarachtige zoon in het geloof. In feite noemt Paulus hem zo in 1 Timotheus 1:2:

aan Timotheüs, mijn oprechte zoon in het geloof: genade, barmhartigheid en vrede zij u van God, onze Vader, en van Christus Jezus, onze Heere.

1 TIMOTHEÛS 1:2

Besef dat 'zoon' natuurlijk niet betekent dat hij zijn biologische zoon was. En wanneer hij 'zoon in het geloof' zegt, bedoelt hij dat Timotheus bekeerd was. Nu kan dat betekenen dat hij door Paulus bekeerd werd. Het lijkt waarschijnlijk dat dat zo is, en in dat geval kwam hij tot bekering toen Paulus tijdens de eerste zendingsreis in Lystra was. Het is ook mogelijk dat Timotheus tot bekering kwam door de inspanningen van zijn moeder, maar dat Paulus hem zijn zoon ging noemen omdat hij als een zoon voor hem werd.

Net als Petrus, die in 1 Petrus hoofdstuk 5 Johannes Markus zijn zoon noemt. Hij zegt in 1 Petrus hoofdstuk 5:

U groet de mede-uitverkoren gemeente die in Babylon is, en Markus, mijn zoon.

1 PETRUS 5:13

Ik weet niet meer uit mijn hoofd welk vers het is, maar het punt is dat sommige van deze apostelen jonge medewerkers hadden die niet door bloedverwantschap aan hen verbonden waren, maar die als het ware protegés waren: ze werden opgeleid, waren loyaal, dachten op dezelfde manier, en konden er in feite op vertrouwd worden om na hun heengaan hun werk voort te zetten. En zo was Timotheus voor Paulus. We hebben twee brieven van Paulus aan Timotheus. We hebben al wat aandacht besteed aan wie Timotheus en Titus waren. Nu moeten we het auteurschap van deze boeken bekijken.

12

Paulus als auteur en het vroege kerkgetuigenis

Als we de uitspraken van de boeken op hun woord nemen, lijkt er geen twijfel te zijn over wie de auteur is. Net als bij de andere brieven van Paulus noemt hij zichzelf meteen aan het begin, in 1 Timotheus 1:1:

Paulus, een apostel van Jezus Christus, overeenkomstig het bevel van God, onze Zaligmaker, en van de Heere Jezus Christus, onze hoop,

1 TIMOTHEÛS 1:1

In 2 Timotheus 1:1:

Paulus, door de wil van God een apostel van Jezus Christus met het oog op de belofte van het leven dat in Christus Jezus is,

2 TIMOTHEÛS 1:1

In Titus 1:1:

Paulus, een dienstknecht van God en een apostel van Jezus Christus, overeenkomstig het geloof van de uitverkorenen van God en de kennis van de waarheid, die in overeenstemming met de godsvrucht is,

TITUS 1:1

Het is wel duidelijk dat de auteur beweert de apostel Paulus te zijn. Er is in de eerste eeuw maar één bekend persoon die de apostel Paulus heette, en dus zou dit dezelfde Paulus zijn die de andere Paulinische brieven schreef.

Wat is dan het probleem? Voor wie bereid is de Schrift voor zichzelf te laten spreken, is er eigenlijk geen probleem. Sterker nog, de vroege christenen — eigenlijk alle christenen tot ongeveer de negentiende eeuw — hielden vast aan het standpunt dat Paulus de auteur was. Hij wordt specifiek als auteur genoemd door enkele heel vroege kerkvaders: Irenaeus, in 178 na Christus; Tertullianus, in 200 na Christus; en Clemens van Alexandrië, in 194 na Christus. Deze drie mannen lieten allemaal geschriften na waarin zij Paulus als auteur van deze brieven noemen, en dat laat zien dat ze, binnen minder dan twee eeuwen na het moment waarop ze geschreven waren, algemeen door de leiders van de kerk werden erkend als afkomstig van Paulus.

Hun authenticiteit is nooit serieus in twijfel getrokken, behalve door ketters. In de vroege kerk waren er wel enkele ketters die dat deden. Een van hen was een man die Marcion heette, die bekendstaat als een ketter uit de vroege kerk. Hij leefde rond 140 na Christus — natuurlijk niet in de apostolische tijd, maar kort daarna. Marcion de ketter ontkende dat Paulus deze brieven geschreven had, en hij nam ze niet op in zijn canon van het Nieuwe Testament, die hij zelf had opgesteld. Evenzo ontkende de niet-christelijke gnosticus Basilides — een van de twee belangrijkste gnostische leraren van de tweede eeuw — ook dat Paulus deze brieven geschreven had.

Waarschijnlijk ontkenden deze mensen dat Paulus ze geschreven had niet omdat er goede reden was om te geloven dat hij dat niet gedaan had, maar omdat ze de inhoud niet waardeerden, omdat deze brieven blijkbaar heel sterk gericht zijn tegen het

gnosticisme. Door deze brieven heen spreekt Paulus polemisch tegen bepaalde valse leraren, en wanneer je de feiten bij elkaar legt over wie deze valse leraren waren en wat ze leerden, blijkt dat het gaat om wat wij gnostici zouden noemen. En het is interessant dat het gnostici in de vroege kerk waren die ontkenden dat Paulus ze geschreven had. Ze probeerden het gezag van de brieven te ondermijnen omdat ze het niet eens waren met de inhoud, maar ze hadden geen werkelijke wetenschappelijke of kritische basis om dat te ontkennen. De christelijke kerk heeft altijd geloofd dat Paulus ze geschreven had.

13

Auteurschap betwist en schrijven onder valse naam

Pas in de negentiende eeuw, in 1807 en 1808, begonnen bepaalde Duitse critici — Schmitt en Schleiermacher, mooie Duitse namen — te twijfelen aan, of gewoonweg te ontkennen, dat Paulus de auteur van deze brieven was. Het zou ons niet moeten verbazen dat iemand dit uiteindelijk zou doen, want het liberalisme gedijt op het vinden van nieuwe theorieën over het auteurschap van Bijbelboeken. Voor hen lijkt het misschien een onschuldige bezigheid. Om een doctorsgraad te behalen moet je immers met een nieuwe stelling komen waar nog niemand aan gedacht heeft, en een van de favoriete manieren waarop mensen nieuwe ideeën voor hun proefschrift hebben gevonden, is door met een nieuwe theorie over het auteurschap van een van de Bijbelboeken te komen. Dus zitten er, denk ik, bij sommigen van deze mannen academische motieven achter. Er kan bij sommigen ook een bepaalde mate van eerlijkheid aanwezig zijn. Maar wanneer je hun argumenten leest, en de antwoorden die evangelicalen op die argumenten kunnen geven, vraag je je af of deze liberalen wel eerlijke mannen kunnen zijn, of dat ze gewoon door ongeloof gedreven worden.

Zelfs als ze het een onschuldige zaak vinden om een ander auteurschap voor deze boeken te veronderstellen, is het niet onschuldig. Want als deze boeken niet door Paulus geschreven zijn, zijn ze geschreven door een leugenaar, omdat wie ze ook geschreven heeft, beweerde Paulus te zijn. Nu zeggen de liberalen dat dit niet noodzakelijk waar is. Het is waar dat de auteur zichzelf Paulus noemde, maar je moet

begrijpen dat het in de vroege eeuwen van de kerk niet ongewoon was dat mensen de naam van een beroemdere persoon aan hun geschriften verbonden om die geschriften zo geloofwaardigheid te geven. Het was bekend dat dit gebeurde. Dit was geen bedrog. Dit was iets wat vaak gedaan werd in vroege Griekse en Romeinse geschriften. Dit heet pseudepigrafische literatuur — literatuur die de naam draagt van iemand die niet werkelijk de schrijver was, alsof hij de schrijver was. En dit alles wordt verondersteld onschuldig te zijn; het werd in die tijd niet als vervalsing beschouwd.

Welnu, het is een feit dat er uit die periode veel seculiere geschriften zijn die precies dat doen. Er zijn ook Joodse geschriften uit die periode die dat soort dingen doen — dat wil zeggen, de auteur doet zich voor als iemand beroemder dan hij werkelijk is; de auteur is in werkelijkheid anoniem en verbindt de naam van een beroemd persoon aan zijn werk. Ja, niet-christelijke schrijvers, Joden en heidenen, doen dit. Maar er is absoluut geen bewijs dat ooit christelijke schrijvers deze praktijk hebben gevolgd. En te zeggen dat mensen dit voortdurend deden, doet niets af aan het feit dat het vervalsing is. Deze auteur beweert niet alleen dat hij Paulus is, maar hij geeft zo veel persoonlijke details over zijn relatie met Timotheus:

Ik herinner me toen we elkaar ontmoetten, en ik herinner me hoe je huilde toen we weggingen, en ik herinner me je moeder en je grootmoeder, en trouwens, ik heb je in Efeze achtergelaten, en Titus heb ik op Kreta achtergelaten enzovoort. Al deze persoonlijke dingen die te maken hebben met de reizen van Paulus en zo meer, zijn meer dan alleen het verbinden van de naam van een beroemd persoon om het boek een soort valse geloofwaardigheid te geven. Het is een duidelijke poging, als het niet Paulus is die het schrijft, om zich voor hem uit te geven en de indruk te wekken dat het Paulus is. En als het dat niet is, is hij een leugenaar. En als hij een leugenaar is, zouden we zijn werken niet in onze Bijbel moeten opnemen. Deze boeken horen óf in de Bijbel, óf ze horen er niet in. En de enige manier waarop we kunnen zeggen dat ze erin horen, is als Paulus de auteur is. Daarom zijn die liberalen die zeggen dat Paulus niet de auteur is — of ze dat nu zo bedoelen of niet — bezig de autoriteit van de brieven als Schrift te ondermijnen. En wat de brieven dan ook leren, is dan niet gezaghebbend voor christenen, als deze theorieën waar zijn. Daarom hebben evangelicalen er sterk op aangedrongen om het auteurschap van Paulus vast te stellen. En eigenlijk zouden we dat niet moeten hoeven doen, omdat de brieven duidelijk beweren van Paulus te zijn.

De kerk heeft door de hele geschiedenis heen, tot de achttiende of negentiende eeuw, geloofd dat ze van Paulus waren. Pas toen de liberalen opkwamen en het auteurschap van bijna elk boek in de Bijbel begonnen aan te vechten, begon men ook het auteurschap van deze brieven aan te vechten.

14

De bewijslast en het gezag van de brieven

Het lijkt erop dat de bewijslast zou moeten liggen bij degenen die willen zeggen dat Paulus niet de auteur is, gezien het overwicht van het interne bewijs en het gezag van de kerkelijke tradities door de hele geschiedenis heen. Het zou voor ons als evangelicalen niet nodig moeten zijn om grote moeite te doen om te bewijzen dat Paulus deze dingen geschreven heeft. Het zou aan de anderen moeten zijn om te bewijzen dat hij het niet deed. Het lijkt erop dat de inertie aan de kant ligt van het geloof dat Paulus het geschreven heeft, en dat degenen die met een nieuw idee willen komen, veel energie moeten steken in de poging te bewijzen dat hij het niet deed.

Als je trouwens een willekeurig commentaar op Timotheus en Titus openslaat — ik heb er verscheidene en ik raadpleeg ze, en ik heb niet alle commentaren die er bestaan, maar ik garandeer je dat elk commentaar dat je in handen krijgt een enorme hoeveelheid ruimte besteedt aan de kwestie van het auteurschap. En het is een schande dat evangelicalen zoveel ruimte aan dit onderwerp moeten besteden. De meeste commentaren die ik heb zijn van evangelicalen, al heb ik ook Barclay gelezen, die geen evangelicaal is; hij is liberaal, en hij gelooft niet dat Paulus deze geschreven heeft. Evangelicalen nemen het auteurschap van Paulus wel voor waar aan, maar moeten toch twintig tot dertig of veertig pagina's besteden aan het uitleggen waarom ze geloven dat Paulus het schreef, omdat ze de argumenten van de liberalen moeten beantwoorden.

Nu is het een feit dat, als de liberalen goede argumenten hadden, we gedwongen zouden moeten zijn om die te bekijken en er misschien op te antwoorden. Als er sterke argumenten waren om het auteurschap van Paulus te ontkennen, dan is het redelijk genoeg dat wij, die het auteurschap van Paulus willen handhaven, die argumenten zorgvuldig zouden moeten bekijken, en zo mogelijk beantwoorden. Het probleem is

dat, wanneer je naar de argumenten kijkt, ze niet sterk zijn. En het is een schande dat evangelicale schrijvers — en zelfs ik, wanneer ik hierover onderwijs geef — een groot deel van onze tijd moeten besteden aan het behandelen van deze, naar mijn mening, domme argumenten tegen het auteurschap van Paulus.

Maar de reden dat ik dit moet doen, is dat je op een dag misschien een voorganger hebt die niet gelooft dat Paulus deze brieven geschreven heeft, en dan zou je kunnen zeggen: "Ja, hij heeft toch recht op zijn eigen overtuiging." Nou, dat is waar, hij heeft dat recht, maar als hij niet gelooft dat Paulus deze brieven geschreven heeft, dan zal hij de leer van deze brieven niet als gezaghebbend vasthouden. En een gemeenteleider die de autoriteit van deze brieven niet erkent als het gaat om gedrag binnen de gemeente en dergelijke, krijgt een gemeente die niet in orde is. We moeten toch beter weten of de man die deze brieven geschreven heeft — en die het volgende zei — gezag had om te spreken over hoe mensen zich zouden moeten gedragen in het huis van God:

Maar voor het geval dat ik langer wegblijf, weet u nu hoe men zich moet gedragen in het huis van God, dat is de gemeente van de levende God, zuil en fundament van de waarheid.

1 TIMOTHEÛS 3:15

En het is heel belangrijk om dat vast te stellen.

15

De geleerdenconsensus over Paulus getoetst

We kunnen dus niet zomaar negeren dat het overgrote deel van de liberale geleerden — eigenlijk alle liberale geleerden — ontkent dat Paulus dit geschreven heeft. En volgens Barclay zegt hij dat de meerderheid van de hedendaagse nieuwtestamentische geleerden twijfelt of Paulus deze brieven geschreven heeft. Kijk eens wat hij zegt in Barclays commentaar op Timotheus, Titus en Filemon. Hij zegt, over de pastorale brieven: "De meeste Nieuwtestamentische geleerden denken niet dat Paulus is vrijgelaten uit zijn gevangenschap. De algemene consensus is dat de enige vrijlating de dood was." De reden dat hij dat zegt, is dat deze brieven alleen door Paulus geschreven

kunnen zijn als hij was vrijgelaten uit zijn gevangenschap zoals beschreven in Handelingen, want er worden hier reizen genoemd die niet in het boek Handelingen voorkomen. Dus Barclay zegt eigenlijk alleen dat de meeste Nieuwtestamentische geleerden niet geloven dat Paulus deze brieven geschreven heeft. Dat is waar het op neerkomt.

Nou, wie maalt erom wat de meeste geleerden denken? De vraag is: wat is het bewijs? Wat beweren de brieven zelf? En wat heeft de kerk door de hele geschiedenis heen geloofd? De meeste geleerden zijn vandaag de dag liberaal, en daarom kun je zeggen dat ze een agenda hebben — en dat hebben ze ook. Ik heb verschillende commentaren en inleidingen op de pastorale brieven gelezen, en ben in aanraking gekomen met de argumenten van de liberalen tegen het auteurschap van Paulus. Ik heb ook de antwoorden van de evangelicalen op die argumenten gelezen. Ik kan hier niet zo diep op ingaan als ik zou willen, simpelweg omdat dat veel tijd kost. Ik zou iedereen die hierin geïnteresseerd is willen aanraden een van deze twee commentaren te lezen. Het ene heet *The Living Word Commentary*. De auteur is Carl Spain. Ik had nog nooit van hem gehoord, en ik was verrast — ik heb dit boek namelijk op een rommelmarkt gekocht — maar ik ben heel tevreden geweest over de deskundigheid en de evangelicale overtuiging van de auteur. Hij is heel goed in het beantwoorden van de liberale bezwaren. En dan is er natuurlijk ook de *Tyndale Commentary on the Pastoral Epistles*, geschreven door Donald Guthrie, die ook heel goede en uitgebreide antwoorden geeft op de liberalen.

En waar je aan het eind op uitkomt, is dit: we zouden er beter aan toe zijn geweest als we helemaal nooit naar de liberalen hadden geluisterd, want hun argumenten zijn hol. Hun argumenten zitten vol gaten. Ze zijn gedreven door een agenda. Ze zijn niet gebaseerd op kritische studie van de gegevens, hoewel ze dat wel lijken te zijn. Dat lijken ze te zijn, in de manier waarop ze argumenteren.

Laat me je dus de belangrijkste redenen vertellen waarom de liberalen zeggen dat Paulus deze brieven niet geschreven kan hebben. Ik zal bij elk argument een kort antwoord geven, hoewel er boeken beschikbaar zijn die uitgebreidere antwoorden geven, als je die wilt. Maar de evangelicale antwoorden zijn zo volledig en zo juist, dat je je wel moet afvragen hoe oprecht de liberalen zijn die deze bezwaren naar voren

brengen, want ze moeten toch zeker de evangelicale reactie op hun geschriften gelezen hebben. En als ze deze dingen dan toch blijven zeggen, zijn het gewoonweg bedriegers. Ik zie geen vriendelijkere manier om het te zeggen.

16

Oudsten en bisschoppen: hetzelfde ambt

Het eerste argument dat ze gebruiken om te zeggen dat Paulus de pastorale brieven niet geschreven kan hebben, is dat de ecclesiastische, of kerkelijke, situatie die in deze brieven wordt voorondersteld, niet bestond in de tijd van Paulus, maar meer overeenkwam met de situatie van de kerk in de tweede eeuw. Op welke grond zeggen ze dat? Welnu, ze zeggen dat we in Timotheus en Titus lezen over oudsten en bisschoppen en diakenen en een orde van weduwen die door de gemeente werden onderhouden, en ze zeggen dat dit soort kerkelijk gezag zich in de kerk pas in de tweede eeuw echt ontwikkelde. In de tijd van Paulus, zeggen ze, was Paulus niet bezig met de organisatie en de politiek van de kerk. Pas in de tweede eeuw, zeggen ze, ontstond het idee van kerkelijke, monarchale bisschoppen en dergelijke.

Nu, dit argument is volkomen ongegrond, want ten eerste zou ik betwisten dat een situatie zoals zij die voorstellen, wel in de brieven wordt voorondersteld. Waar lezen we in de brieven over een monarchale bisschop? Zij denken aan wat bisschoppen later zijn gaan betekenen in de Katholieke Kerk en zo verder — bijna een politieke figuur binnen de kerk. Er is in de verste verte geen reden om te veronderstellen dat wanneer het woord "bisschop" in de pastorale brieven wordt gebruikt, daarmee die betekenis bedoeld wordt. Sterker nog, het is onomstotelijk dat het woord "bisschop" door Paulus inwisselbaar gebruikt wordt met "oudste". Het woord bisschop is in het Grieks episkopos, wat gewoon "opziener" betekent. Dat verwijst niet zozeer naar een ambt als wel naar een functie — iemand die toezicht houdt, zoals een voorganger, zoals een herder toezicht houdt. En het is een term die hij inwisselbaar gebruikt met het woord oudste. Het woord oudste is in het Grieks presbyteros.

En je merkt misschien dat die twee Griekse woorden klinken als de namen van denominaties. Presbyteros heeft geleid tot het woord presbyteriaans, en episkopos heeft geleid tot het woord episcopaals. Presbyteriaans en episcopaals staan voor

verschillende vormen van kerkregering, maar helaas voor hen werd er, toen die denominaties werden gevormd, niet algemeen begrepen dat bisschop en oudste hetzelfde waren. Dat wordt vandaag door de meeste bijbelwetenschappers wel erkend.

Maar let bijvoorbeeld op Titus 1:5 tot 7.

Om die reden heb ik u op Kreta achtergelaten, opdat u verder in orde zou brengen wat nog ontbrak, en van stad tot stad ouderlingen zou aanstellen, zoals ik u opgedragen heb. Zo iemand moet onberispelijk zijn, de man van één vrouw, gelovige kinderen hebben, die niet te beschuldigen zijn van losbandigheid of opstandigheid. Want een opziener moet onberispelijk zijn, als een beheerder van het huis van God, niet eigenzinnig, niet opvliegend, niet verslaafd aan wijn, niet vechtlustig, niet uit op oneerlijke winst,

TITUS 1:5-7

17

Oudsten en opzieners in Paulus' gemeenten

Let op, hij spreekt over de kwalificaties voor deze groep leiders in de gemeente. In vers 5 noemt hij hen oudsten, en in vers 7 noemt hij hen bisschoppen. In 1 Timotheus 3, de verzen 1 en 2, vinden we dezelfde verwisselbaarheid van termen. 1 Timotheus 3:1 en 2:

Dit is een betrouwbaar woord: als iemand verlangen heeft naar het ambt van opziener, begeert hij een voortreffelijk werk. Een opziener nu moet onberispelijk zijn, de man van één vrouw, beheerst, bezonnen, eerbaar, gastvrij, bekwaam om te onderwijzen,

1 TIMOTHEÛS 3:1-2

en zo verder. Ik denk dat we begrijpen dat dit over oudsten gaat, omdat hij hier dezelfde informatie geeft als wat we over de oudsten in Titus hebben. Maar het punt is dat hij hetzelfde ambt beschrijft. Bisschop en oudste zijn hetzelfde. Dat kan ook worden aangetoond door terug te grijpen naar het boek Handelingen.

Als iemand nu wil beweren dat bisschoppen en oudsten ambten in de gemeente zijn die in de tijd van Paulus nog niet bestonden, dan komt hij in conflict met het boek Handelingen, want we zien dat Paulus en Barnabas op hun eerste zendingsreis in elke gemeente oudsten aanstellen. Als we zeggen dat Paulus helemaal geen interesse had in de organisatie van de gemeente, dan lijkt het erop dat we in conflict komen met wat de Bijbel werkelijk zegt in Handelingen 14:23.

In Handelingen 14:23, toen Paulus en Barnabas terugkeerden van hun eerste zendingsreis, staat er:

En toen zij in elke gemeente door het opsteken van de handen voor hen ouderlingen gekozen hadden en onder vasten gebeden hadden, droegen zij hen op aan de Heere, in Wie zij nu geloofden.

HANDELINGEN 14:23

Het is dus wel duidelijk dat er vanaf de eerste zendingsreis van Paulus in elke gemeente oudsten waren.

Verder, als je bij Handelingen 20 komt, waar Paulus zijn derde zendingsreis afrondt, roept hij de oudsten van de gemeente in Efeze bij zich. We mogen aannemen dat hij hen had aangesteld, omdat hij degene was die de gemeente in Efeze had gesticht; Paulus deed dat. En let in Handelingen 20 op zijn instructies aan hen, die heel interessant zijn. Laat me eerst vers 17 aanwijzen.

Maar hij stuurde iemand uit Milete naar Efeze en liet de ouderlingen van de gemeente halen.

HANDELINGEN 20:17

Hij richt zich dan tot deze mannen, die in vers 28 de oudsten van de gemeente worden genoemd. Hij zegt:

Zie dan toe op uzelf en op heel de kudde, te midden waarvan de Heilige Geest u tot opzieners aangesteld heeft om de gemeente van God te weiden, die Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed.

HANDELINGEN 20:28

— episkopos, bisschoppen, hetzelfde woord — herder of voorganger van de gemeente van God. Let op wie de voorgangers van de gemeente waren: de oudsten.

Was er één oudste over elke gemeente? Nee. Kijk naar vers 17: "de ouderlingen," meervoud, "van de gemeente," enkelvoud, over Efeze. We zagen net, in Handelingen 14:23, dat ze oudsten aanstelden, meervoud, in elke stad, in elke gemeente. Een veelheid van oudsten in elke gemeente. Er was niet één oudste per gemeente of één voorganger per gemeente. Het herderlijke werk, het werk van de voorganger, werd gedaan door de oudsten, en er waren er meerdere in elke gemeente.

In Jakobus 5 staat er:

Is iemand onder u ziek? Laat hij dan de ouderlingen van de gemeente bij zich roepen en laten die voor hem bidden en hem met olie zalven in de Naam van de Heere.

JAKOBUS 5:14

meervoud, enkelvoud. Niet de oudsten van de gemeenten, maar de oudsten van de gemeente.

18

Opzieners en diakenen in Filippi

Kijk naar Filippenzen 1. We hebben Filippenzen niet lang geleden bestudeerd, dus misschien kun je het punt dat ik ga maken al voorzien. In Filippenzen 1, vers 1, begint Paulus die brief zo:

Paulus en Timotheüs, dienstknechten van Jezus Christus, aan al de heiligen in Christus Jezus die in Filippi zijn, met de opzieners en diakenen:

FILIPPENZEN 1:1

Nu, niemand ontkent — of in elk geval ontkent niemand die bij zijn volle verstand is — dat Paulus de auteur van Filippenzen is. En toch spreekt hij over een gemeente die bisschoppen en diakenen heeft. Interessant genoeg groet hij niet de voorganger, maar alleen de bisschoppen en de diakenen. Waarom? Omdat de bisschoppen de oudsten zijn, en zij de hoogste gezagsdragers waren die de gemeente had. Dit was een gemeente die Paulus had gesticht, en tijdens zijn leven had ze bisschoppen en diakenen.

En als bisschoppen hetzelfde zijn als oudsten, dan kan er geen argument meer worden aangevoerd tegen het Paulinische auteurschap van de pastorale brieven op basis van het feit dat daarin bisschoppen, oudsten en diakenen worden genoemd. Ze worden namelijk ook genoemd in Handelingen en in Filippenzen, dat een brief van Paulus is. Daarom is het een absurditeit om te beweren dat Paulus de pastorale brieven niet geschreven kan hebben. Het argument is dat de gemeente in zijn tijd niet zo sterk georganiseerd was dat ze bisschoppen, oudsten en diakenen had. Dat is onzinnig. Dat is gewoon het volstrekt negeren van de gegevens — gegevens waarvan de mensen die dit beweren zich bewust zijn.

19

Ondersteuning van weduwen in de vroege kerk

Verder zeggen ze dat er in de tweede eeuw in de gemeente een orde van weduwen ontstond, en we zien de verwijzing naar die weduwen in 1 Timotheus hoofdstuk 5:

Een weduwe mag gekozen worden als zij niet jonger is dan zestig jaar en de vrouw van één man is geweest,

1 TIMOTHEÛS 5:9

en zo verder. Laat ik dit zeggen: er is in 1 Timotheus 5 geen enkele verwijzing naar een orde van weduwen. Het is gewoon een lijst van vrouwen die door de gemeente ondersteund moesten worden omdat ze afhankelijk waren van de gemeente. En het kan best zijn dat dit later aanleiding heeft gegeven tot een meer formele orde van weduwen in de gemeente, maar er staat in 1 Timotheus 5 niet genoeg om te veronderstellen dat een formele orde van weduwen hiermee bedoeld wordt. Hij heeft het gewoon over hoe je weduwen moet behandelen. We weten uit een van de vroegste brieven, Jakobus, dat ware godsdienst gebaseerd is op hoe je weduwen en wezen behandelt. Dat weten we ook uit het Oude Testament. En daarom past het heel goed bij de hele geest van de gemeente in het algemeen, en ook van de profeten van het Oude Testament, dat Paulus zich bekommert om de ondersteuning van behoeftige weduwen. Het hoeft geen tweede-eeuwse context te hebben om de aanwijzingen van Paulus over weduwen hier te rechtvaardigen.

Het eerste argument dat tegen het auteurschap van Paulus wordt gebruikt is dus de zogenaamde kerkelijke context van de brieven, en de argumenten die ik je gaf zijn de argumenten die daarbij horen. De aanwezigheid van opzieners, oudsten, diakenen en weduwen in de gemeente zou wijzen op een meer formele, sterk georganiseerde kerkstructuur dan Paulus kende. Verkeerd. Dat is gewoon niet waar.

20

Geloofsbelijdenissen in de apostolische tijd

Een tweede argument tegen het auteurschap van Paulus is dat deze brieven lijken te horen bij een periode die ligt na het opstellen van de christelijke geloofsbelijdenissen. Men beweert dat in Paulus' tijd het christendom een eenvoudige beweging was, zonder geloofsbelijdenis, die er niet zo mee bezig was om geloof formeel vast te leggen. Het enige waar men zich om bekommerde was geloven in Jezus en Hem navolgen en de leer van de apostelen gehoorzamen, en zo verder. En dat men in de tweede eeuw, nadat de apostelen gestorven waren, als oudsten en opzieners besloot om de theologie van de gemeente te formaliseren in vastgestelde geloofsbelijdenissen zoals de Apostolische Geloofsbelijdenis, en later de Geloofsbelijdenis van Nicea, en andere geloofsbelijdenissen. En het argument is dat de brieven lijken te horen bij een periode waarin de theologie van de gemeente was teruggebracht tot bepaalde geloofsbelijdenissen.

Er zijn bepaalde uitspraken die eruitzien als belijdenisformuleringen. Dat zien we bijvoorbeeld in 1 en 2 Timotheus. In 1 Timotheus hoofdstuk 3 en vers 16 staat:

En buiten alle twijfel, groot is het geheimenis van de godsvrucht: God is geopenbaard in het vlees, is gerechtvaardigd in de Geest, is verschenen aan de engelen, is gepredikt onder de heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid.

1 TIMOTHEÛS 3:16

In jouw Bijbel staan deze verzen waarschijnlijk, tenzij je een King James hebt, in een soort dichterlijke versvorm afgedrukt. Ze worden algemeen beschouwd als een vroege geloofsuitspraak van de vroege gemeente, of als iets als een geloofsbelijdenis. In 2 Timotheus hoofdstuk 2 hebben we een gedeelte dat om dezelfde reden op vergelijkbare wijze is opgemaakt. 2 Timotheus 2, de verzen 11 tot en met 13, zegt:

Dit is een betrouwbaar woord. Want als wij met Hem gestorven zijn, zullen wij ook met Hem leven. Als wij volharden, zullen wij ook met Hem regeren. Als wij Hem verloochenen, zal Hij ons ook verloochenen. Als wij ontrouw zijn, blijft Hij getrouw. Hij kan Zichzelf niet verloochenen.

2 TIMOTHEÛS 2:11-13

Nu zul je ook hier in jouw Bijbel merken dat dit waarschijnlijk is opgemaakt als een gedicht, en dat komt omdat geleerden over het algemeen van mening zijn dat Paulus hier iets citeert, misschien een geloofsbelijdenis van de vroege gemeente.

Goed, laten we aannemen dat dit geloofsbelijdenissen zijn. Wat dan nog? Hoe weten we dat de basisleer in de eerste eeuw nooit geformaliseerd was tot belijdenisformuleringen zoals deze? Het is waar dat het noodzakelijker werd om dat te doen nadat de apostelen gestorven waren en de gemeente een soort normerende theologie moest bewaren. Maar er is geen enkele reden om aan te nemen dat bepaalde uitspraken zoals deze niet al konden hebben bestaan als geloofsbelijdenissen, of zelfs als lofzangen. Sommigen menen dat hij gewoon christelijke lofzangen citeert. Christenen zongen lofzangen vanaf het allereerste begin. Ze schreven lofzangen. We weten dat Paulus in Kolossenzen en Efeze zei dat christenen tot elkaar moesten spreken in lofzangen en psalmen en geestelijke liederen. En Jakobus -- nee, niet Jakobus. Jakobus zegt dat je de psalmen moet zingen. Maar Paulus zegt dat je lofzangen en psalmen en geestelijke liederen moet zingen. We weten dus dat de vroege gemeente in Jeruzalem lofzangen had om te zingen, en veel geleerden menen dat de uitspraken die we net bekeken hebben niet zozeer geloofsbelijdenissen zijn als wel

lofzangen van de vroege gemeente die hij citeert. Hij citeert bekende lofzangen. Nu kan het allebei waar zijn, maar het punt is dat de aanwezigheid van iets als een geformaliseerde geloofsuitspraak niet per se tot de tweede eeuw hoeft te behoren.

21

De betekenis van 'het geloof'

Er wordt beargumenteerd dat het woord 'geloof' in de pastorale brieven niet dezelfde betekenis heeft voor Paulus, of voor de schrijver, als 'geloof' betekent in de eerdere brieven. Ik ben het daar niet mee eens, maar Barclay zegt bijvoorbeeld dat we in de pastorale brieven herhaaldelijk de uitdrukking 'het geloof', 'het geloof', 'het geloof' tegenkomen, bijvoorbeeld in zinnen als:

Maar de Geest zegt uitdrukkelijk dat in latere tijden sommigen afvallig zullen worden van het geloof en zich zullen wenden tot misleidende geesten en leringen van demonen,

1 TIMOTHEÛS 4:1

Onderzoek uzelf of u in het geloof bent, beproef uzelf. Of weet u niet van uzelf dat Jezus Christus in u is? Of het moet zijn dat u op enigerlei wijze verwerpelijk bent.

2 KORINTHE 13:5

of iets dergelijks. Maar eigenlijk staat dat in Korinthe, en dat werkt juist tegen Barclays stelling in. Maar het idee van 'het geloof' wekt de suggestie van een geheel van leer dat wordt vastgelegd in geloofsbelijdenissen.

Nu heeft William Barclay dit overigens niet als eerste bedacht. Een geleerde die Harrison heette, kwam eerder deze eeuw — ik denk rond 1920 — met zijn stelling dat Paulus niet de auteur was, en hij heeft de meeste argumenten bedacht die Barclay aanhangt. Het idee dat 'het geloof', zoals Paulus het hier gebruikt, een geloofsbelijdenis moet aanduiden in plaats van een levend vertrouwen in Jezus zoals dat in Paulus' dagen bestond, is wederom te veel in het bewijsmateriaal lezen.

Er is geen reden om aan te nemen dat 'het geloof' niet kan verwijzen naar een wezenlijk geloof in Jezus Christus, in tegenstelling tot geloof in een of andere geformaliseerde geloofsbelijdenis.

En ik heb daarmee eigenlijk net iets verklapt: zelfs in 2 Korinthe, een van Paulus' erkende eerdere brieven, zegt hij in hoofdstuk 13:

Onderzoek jezelf, kijk of je in het geloof staat — dezelfde uitdrukking, 'het geloof'. Jakobus, ook een vroege brief, zegt:

Mijn broeders, heb het geloof in onze Heere Jezus Christus, de Heere der heerlijkheid, zonder aanzien des persoons.

JAKOBUS 2:1

'Het geloof' is een uitdrukking die wel verwijst naar het christendom. Het verwijst wel naar een geloofssysteem, maar het hoeft niet te verwijzen naar een geformaliseerde, credale vorm van religieus geloof, zoals die in latere eeuwen van de kerk bestond. Maar sommigen hebben geprobeerd daar te veel in te lezen, en daarom zeggen ze, als tweede argument, dat de brief geschreven is in de tijd van de geloofsbelijdenissen in plaats van in de tijd van de apostelen — dat is standaard voor de leer.

Ja, Joe? Nog iets dat daar onzinnig aan lijkt, is dit: wat is een geloofsbelijdenis anders dan een belichaming van waarheden die in de Schrift geopenbaard zijn? Iets als dit in Timotheus, of zoals 1 Korinthe 15, is zelf al zo'n geheel — zoiets als een eerste geloofsbelijdenis. Het bouwt gewoon daarop verder. Dus dit zou het begin kunnen zijn van het ontstaan van geloofsbelijdenissen.

Ja, ik bedoel, het is duidelijk dat zelfs deze ogenschijnlijk poëtische passages door Paulus zelf bedacht kunnen zijn. Hij kan ze zelf gemaakt hebben, hier ter plekke of op een eerder moment, en ze aan de gemeente gegeven hebben. Dit kan de eerste keer zijn dat iemand ze ooit gelezen of gehoord heeft. Maar ze zijn misschien tot geloofsbelijdenis geworden doordat Paulus ze gemaakt heeft.

Het argument is zo zwak. Je kunt gewoon zien dat deze mensen naar elke strohalm grijpen, op zoek naar een wanhopige manier om te bewijzen dat Paulus deze niet geschreven heeft. Waarom? Omdat de inhoud van de brieven hen niet bevalt.

En de beste manier om onder die inhoud uit te komen, is te zeggen dat ze niet authentiek zijn.

22

Gnostische dwaalleer in de eerste eeuw

Het derde argument dat ze aanvoeren, is dat de dwaalleer van de valse leraren waar Paulus zich in deze brieven mee bezighoudt, gnosticisme lijkt te zijn. Zo dadelijk, wanneer we de dwaalleer apart en nauwkeuriger bekijken, zal ik laten zien waarom het op gnosticisme lijkt. Hij lijkt zich inderdaad zorgen te maken over gnosticisme. Het argument is dat gnosticisme als uitgewerkt systeem pas in de tweede eeuw echt een probleem werd in de kerk, met mannen als Basilides, die je gnostische theologen zou kunnen noemen. Zij probeerden het gnosticisme in de kerk te integreren, en het werd een probleem in de kerk in de tweede en derde eeuw. En ze beweren dat, omdat de leraren waar Paulus zich hier mee bezighoudt gnostici zijn, de brief tot de tweede eeuw moet behoren, en niet tot de eerste.

Maar zelfs Barclay, die hierin liberaal is en niet gelooft dat Paulus dit geschreven heeft, erkent iets — en dat is een interessante erkenning. Hij zegt: 'Het is volkomen waar dat de grote, formele systemen van het gnosticisme die verbonden zijn met namen als Valentinus en Basilides niet eerder dan de tweede eeuw zijn ontstaan. Maar deze grote figuren hebben alleen gesystematiseerd wat er al was. De basisideeën van het gnosticisme waren al aanwezig in de vroege gemeente, zelfs in de dagen van Paulus.' Met andere woorden, Barclay probeert te beweren dat Paulus deze brieven niet geschreven heeft. Toch moet hij toegeven dat de grote systematische leer van het gnosticisme weliswaar pas in de tweede eeuw is ontstaan, maar dat alle elementen ervan al aanwezig waren in de apostolische tijd. En daarom kan Paulus zich al tijdens zijn leven zorgen gemaakt hebben over het onderwijzen van gnostische ideeën. En dat deed hij ook. Het boek Kolossenzen suggereert zeker dat gnosticisme een probleem was. Veel van waar Paulus in Kolossenzen tegen waarschuwt, is blijkbaar opkomend gnosticisme. En zeker de brieven van Johannes en het Evangelie van Johannes lijken geschreven te zijn om gnosticisme tegen te gaan.

Het gnosticisme was dus zeker al aanwezig in de apostolische tijd, en zelfs als we de dwaalleer waar Paulus zich in de pastorale brieven zorgen over maakt kunnen identificeren als gnosticisme, bewijst dat niet dat deze brief uit de tweede eeuw stamt. Als we natuurlijk op andere gronden konden bewijzen dat de brief uit de tweede eeuw stamde, zou het goed te begrijpen zijn dat hij zich zorgen maakte over gnosticisme, omdat dat in de tweede eeuw een groot probleem was in de kerk. Maar we kunnen niet ontkennen dat het ook in de eerste eeuw al een probleem was. En in feite was dat ook zo, zoals blijkt uit ander bewijsmateriaal in het Nieuwe Testament, naast deze brieven. Het argument vanuit het gnosticisme is dus, wederom, geen sterk argument tegen het auteurschap van Paulus.

23

Paulus' reizen buiten het boek Handelingen

Dan heb je nog het argument over de reizen van Paulus, over waar hij is geweest. Er zijn verscheidene plaatsen waar Paulus naar verluidt is geweest, die eenvoudigweg niet in het Boek Handelingen zijn in te passen. Zoals we al zagen, is er in 1 Timotheus 1, vers 3, een verwijzing naar Paulus die Timotheus in Efeze achterliet terwijl hij doorreisde naar Macedonië. Dat past in geen van de reizen uit het Boek Handelingen. We lezen ook dat hij in Nicopolis was. Niemand weet precies waar Nicopolis lag, maar het wordt niet vermeld in het Boek Handelingen. Dat staat in Titus, hoofdstuk 3, vers 12. Er wordt vermeld dat hij Titus op Kreta achterliet, in Titus, hoofdstuk 1, vers 5. Toch hebben we geen enkel verslag dat Paulus ooit zendingswerk verrichtte op Kreta. De enige keer dat hij, zover het Boek Handelingen aangeeft, voet op Kreta zette, was toen het schip waarop hij als gevangene op weg was naar Rome, vanwege de storm moest aanleggen in een haven op Kreta. Er is geen enkel bewijs dat Titus bij hem was op dat moment, of dat hij Titus daar achterliet. Het past dus niet goed dat Titus bij die gelegenheid op Kreta werd achtergelaten.

Er is ook een verwijzing naar een bezoek van hem aan Korinthe en Miletus, in 2 Timotheus, hoofdstuk 4, vers 20. Ook hier geldt: hoewel het Boek Handelingen wel vermeldt dat Paulus Korinthe en Miletus bezocht, vermeldt het niet dat hij dat laat in zijn leven deed, maar alleen in een vroege periode. Sterker nog, er is in 2 Timotheus

een aanwijzing dat deze brieven geschreven zijn na de gevangenschap van Paulus in Rome, want in 2 Timotheus is Paulus een gevangene, maar in 1 Timotheus en Titus niet. In 1 Timotheus en in Titus lijkt Paulus op vrije voeten te staan, maar in 2 Timotheus is hij een gevangene in Rome.

Dat weten we uit 2 Timotheus, hoofdstuk 1, vanaf vers 16:

Moge de Heere aan het huis van Onesiforus barmhartigheid bewijzen, want hij heeft mij vaak bemoedigd en heeft zich voor mijn boeien niet geschaamd. Integendeel, toen hij in Rome aangekomen was, heeft hij mij ijverig gezocht, en hij heeft mij gevonden.

2 TIMOTHEÛS 1:16-17

Dus hier kwam deze Onesiforus naar Rome en zocht Paulus op, en schaamde zich niet voor zijn ketenen. Het is wel duidelijk dat Paulus in Rome in ketenen lag. Nu weten we van Paulus die in ketenen lag in Rome aan het einde van het Boek Handelingen, en we weten dat hij daarvoor nooit in Rome in ketenen heeft gelegen. Deze brieven zijn dus op zijn vroegst na dat punt geschreven. Ze zijn op zijn minst geschreven tijdens of na een periode waarin Paulus in ketenen had gelegen in Rome. En toch lezen we over een bezoek aan Kreta, een bezoek aan Korinthe, een bezoek aan Miletus, en aan Nicopolis, en die moeten blijkbaar hebben plaatsgevonden na zijn gevangenschap in ketenen in Rome. De suggestie is dus zeker dat als Paulus deze reizen ooit heeft gemaakt, hij ze gemaakt moet hebben na het einde van het Boek Handelingen. Hij moet uit zijn gevangenschap in Rome zijn vrijgelaten -- het Boek Handelingen laat onbeantwoord of dat wel of niet gebeurd is -- en hij moet deze verdere reizen hebben gemaakt.

24

De overlevering over Paulus' reis naar Spanje

Maar de liberale geleerden zeggen dat er geen goede reden is om te geloven dat hij ooit is vrijgelaten. Dat is niet waar. Clemens van Rome namelijk, een kerkvader die rond 96 na Christus schreef, gaf aan dat Paulus werd vrijgelaten uit zijn eerste gevangenschap

en dat hij naar Spanje reisde, zoals we uit het Boek Romeinen weten dat Paulus wilde doen. Het Boek Romeinen vertelt ons dat Paulus van plan was naar Spanje te gaan, maar het Boek Handelingen vertelt ons nooit of het hem gelukt is dat ook te doen. Een zeer vroege kerkvader uit de eerste eeuw, Clemens van Rome, zei dat Paulus uit die gevangenschap werd vrijgelaten en ook daadwerkelijk naar Spanje ging, en dat hij heel goed al deze andere genoemde reizen gemaakt kan hebben.

Het argument dat de liberalen daartegen inbrengen is dat er in Spanje geen overgeleverde traditie bestaat dat Paulus daar ooit is geweest. Er zijn geen plaatsen naar Paulus genoemd, zoals wel het geval is in Rome bijvoorbeeld, en daarom is het onwaarschijnlijk dat hij ooit naar Spanje is gegaan. Welnu, geleerden uit de negentiende en twintigste eeuw proberen te bepalen hoe waarschijnlijk het is wat Paulus heeft gedaan. Maar Clemens van Rome schreef aan het einde van de eerste eeuw en was bisschop van juist die gemeente in de stad waar Paulus gevangen had gezeten. Zijn mening zou ik in deze zaak niet achterstellen bij de hunne.

Nu wil ik me niet vastbijten in de vraag of Paulus wel of niet naar Spanje is gegaan. Er bestaat goede, vroege overlevering dat hij wél naar Spanje is gegaan, dat hij werd vrijgelaten uit zijn eerste gevangenschap en dat hij naar Spanje reisde. Maar ook als hij niet naar Spanje is gegaan, wijst het bewijs uit deze pastorale brieven erop dat hij werd vrijgelaten uit zijn eerste gevangenschap en naar verschillende plaatsen is gegaan. Hij is misschien niet naar Spanje gegaan, of hij is er wel geweest, maar hij is in elk geval naar sommige plaatsen gegaan waar hij in het Boek Handelingen niet is geweest.

25

Paulus verlost uit de muil van de leeuw

Let op 2 Timotheus hoofdstuk 4, de verzen 16 en 17: daar verwijst hij expliciet naar zijn vrijlating uit de gevangenis, de eerste keer dat hij voor Nero stond. Onthoud dat het boek Handelingen afsluit met Paulus die twee jaar doorbrengt in zijn eigen gehuurde huis, wachtend op zijn proces voor Nero, maar het boek Handelingen geeft ons daarna niets meer. In 2 Timotheus 4, de verzen 16 en 17, zegt Paulus:

Bij mijn eerste verdediging was er niemand die mij bijstond, maar zij hebben mij allen verlaten. Moge het hun niet toegerekend worden.

2 TIMOTHEÛS 4:16

dat is, de eerste keer dat hij voor Nero stond —

Nu zou de uitdrukking:

Maar de Heere heeft mij bijgestaan en heeft mij kracht gegeven, opdat door mij de prediking volbracht zou worden en alle heidenen die zouden horen. En ik ben uit de muil van de leeuw verlost.

2 TIMOTHEÛS 4:17

kunnen verwijzen naar het gevaar dat hij voor de leeuwen gegooid zou worden, zoals veel christenen door Nero voor de leeuwen werden gegooid. Of het zou kunnen betekenen dat Nero de leeuw is. Sommigen suggereren dat Nero door de vroege christenen een beest genoemd werd. Hij was op een later tijdstip dan dit een grote

vervolger van de gemeente, en de leeuw zou kunnen betekenen: ik ben gered uit de hand van Nero. Het beest in Openbaring wordt immers beschreven als een dier met de muil van een leeuw — dezelfde uitdrukking die Paulus hier gebruikt:

Maar de Heere heeft mij bijgestaan en heeft mij kracht gegeven, opdat door mij de prediking volbracht zou worden en alle heidenen die zouden horen. En ik ben uit de muil van de leeuw verlost.

2 TIMOTHEÛS 4:17

En het beest in Openbaring 13 heeft de muil van een leeuw, en alle vroege christenen dachten dat dat Nero was. Tenminste, alle commentatoren uit de vroege kerk die geschriften hebben nagelaten, geloofden dat het beest in Openbaring Nero was. Er is hier dus een sterke aanwijzing dat Paulus na zijn eerste proces voor Nero uit zijn eerste gevangenschap werd vrijgelaten.

26

Aanwijzingen voor Paulus' vrijlating

Terloops, er zijn nog andere redenen om te geloven dat dit zo geweest zou zijn. Terwijl het boek Handelingen ons niet vertelt of hij al dan niet is vrijgelaten, beschrijft het daar wel degelijk een milde gevangenschap. Hij werd niet in een kerker gezet. Hij huurde zijn eigen huis. Hij mocht bezoekers ontvangen en Bijbelstudies geven in zijn huis. Hij was geketend aan een centurion, een soldaat of een of andere bewaker, maar hij mocht Bijbelstudies houden en had vrije toegang, en niemand verbood hem te preken en zo meer. De slotwoorden van Handelingen suggereren dat Paulus, hoewel hij een gevangene was in Rome, zeker geen zwaarbewaakte gevangene was. Blijkbaar werd zijn situatie niet als gevaarlijk beschouwd, en werd hij niet als een gevaarlijke man gezien.

Verder had koning Agrippa — en was het nu Festus of Felix, ik haal die twee altijd door elkaar — een brief naar Rome gestuurd waarin eigenlijk stond: "Wij hebben niets verkeers aan deze man gevonden, maar er zijn Joden die beschuldigingen tegen hem

inbrengen, dus we hebben hem naar u gestuurd omdat hij een beroep op u heeft gedaan, Caesar." Met andere woorden, de enige documentatie die Caesar over Paulus zou krijgen, kwam van zijn eigen Romeinse autoriteiten, die zeiden: "Wij konden niets verkeerd aan deze man vinden." En de kans dat Caesar beschuldigingen van Joden tegen Paulus zou aanvaarden terwijl zijn eigen Romeinse ambtenaren hadden gezegd: "Wij vinden geen enkele fout bij hem," was klein. Nogmaals, het is niet waarschijnlijk dat Nero in een dergelijke situatie hard zou optreden tegen Paulus.

Verder zien we dat in de brieven die tijdens de eerste gevangenschap geschreven zijn — dat zijn Filippenzen, Filemon, Efeze en Kolossenzen — Paulus in twee van die brieven enorm optimisme uitdrukt dat hij vrijgelaten zal worden. Nu bewijst dat optimisme natuurlijk niet dat hij uiteindelijk ook werkelijk vrijgelaten is, maar hij kende de situatie zeker beter dan wij, en hij leek te geloven dat hij vrijgelaten zou worden.

In Filemon, dat hij tijdens de eerste gevangenschap schreef, zegt Paulus in vers 22:

En maak tevens voor mij een plaats gereed waar ik kan verblijven, want ik hoop door uw gebeden aan u geschonken te worden.

FILEMON 1:22

Let op dat hij van plan is om uit de gevangenis te komen en Filemon in Kolosse te bezoeken, als resultaat van Filemons gebeden. Er waren veel mensen die baden dat Paulus vrijgelaten zou worden, en hij was er behoorlijk zeker van dat dit zou gebeuren.

Dat zien we ook in Filippenzen, dat ook tijdens de eerste gevangenschap geschreven is. In Filippenzen hoofdstuk 1 spreekt Paulus over zijn verlangen om te vertrekken en bij de Heere te zijn. Hij zegt in vers 23:

Want ik word door deze twee gedrongen: ik heb de begeerte om heen te gaan en bij Christus te zijn, want dat is verreweg het beste, maar in het vlees te blijven is noodzakelijker voor u. En dit vertrouw en weet ik dat ik zal blijven leven en bij u allen zal blijven tot uw vordering en blijdschap van het geloof,

FILIPPENZEN 1:23-25

Hij zegt dus: "Ik heb er vertrouwen in dat ik niet zal sterven. Ik heb er vertrouwen in dat wanneer ik voor Nero sta, ik niet terechtgesteld zal worden." En het lijkt erop dat dat ook niet gebeurd is.

27

Latere reizen en een tweede gevangenschap

De pastorale brieven getuigen van latere reizen en bediening van Paulus na die gevangenschap, als we ze tenminste op hun woord nemen -- en daar is geen enkele reden om dat niet te doen. De liberalen willen gewoon zeggen: "Nee, Paulus is door Nero geëxecuteerd." Ze hebben geen kerkelijke traditie die dat ondersteunt. Ze hebben geen Bijbeltekst die dat ondersteunt. Ze nemen het gewoon aan. Ze zeggen gewoon: "Handelingen gaat er kennelijk van uit dat Paulus gestorven is." Maar waar staat die aanname dan in Handelingen? De liberale geleerden zeggen dat ook echt in hun commentaren: "Handelingen schijnt aan te nemen dat Paulus is gedood." Dat is een argument vanuit het zwijgen van de tekst. Handelingen zegt niet of dat zo was of niet. Het zegt er gewoon niets over. Sterker nog, het lijkt waarschijnlijker dat het een verwijzing naar zijn marteldood zou opnemen dan dat het die zou weglaten, als hij inderdaad de marteldood was gestorven. Handelingen vermeldt de dood van Stefanus.

Handelingen vermeldt de dood van Jakobus. Het lijkt erop dat als de dood van Paulus had plaatsgevonden, het boek Handelingen dat ook zou vermelden. Dus het lijkt er zeker op dat de liberalen op dit punt geen solide grond hebben.

Hun argument is: "De reizen die Paulus in de pastorale brieven noemt, passen niet in het boek Handelingen. En omdat Paulus aan het einde van het boek Handelingen niet werd vrijgelaten uit zijn gevangenschap, heeft hij deze brieven dus niet geschreven." Dat is gewoonweg giswerk, aanname, en verzet tegen de brieven van Paulus.

Hij lijkt ook behoorlijk zeker van zichzelf wanneer hij zijn hoofd op het spel zet, in Handelingen 25, vers 11, waar hij zegt:

Want als ik onrecht doe en iets gedaan heb wat de dood verdient, weiger ik niet te sterven; maar als er niets waar is van dat waarvan zij mij beschuldigen, kan niemand mij bij wijze van gunst aan hen uitleveren. Ik beroep mij op de keizer!

HANDELINGEN 25:11

In Handelingen 25, vers 11, zegt Paulus:

Als ik iets heb gedaan dat de dood verdient, ben ik niet bang om te sterven. Maar omdat ik niets heb gedaan van wat ze me verwijten, beroep ik me op de keizer. Niemand gaat me aan hen uitleveren. Dat is het moment waarop hij zich op de keizer beriep. Hij was er behoorlijk zeker van dat hij een eerlijk proces zou krijgen voor de keizer en vrijgelaten zou worden. Al het bewijs uit Handelingen en de gevangenisbrieven -- de eerdere gevangenisbrieven -- wijst dus op een optimisme dat hij een eerlijk proces zou krijgen en vrijgelaten zou worden. En 2 Timotheus 4, de verzen 16 en 17, wijzen erop dat hij werd vrijgelaten.

Nu wil de traditie dat Paulus, na nog wat meer gereisd te hebben, opnieuw werd gearresteerd, dit keer op initiatief van Nero zelf, omdat Nero de kerk begon te vervolgen. En toen werd Paulus opnieuw gevangengezet, en dat is toen hij 2 Timotheus schreef. Het was zijn tweede gevangenschap in Rome. Maar voordat hij 2 Timotheus schreef, had hij, na zijn eerste gevangenschap, opnieuw behoorlijk veel gereisd. Ook hier lijken de argumenten van de liberalen geen enkel gewicht te hebben.

28

Harrisons bezwaar tegen Paulus' woordenschat

Professor Harrison, die in deze eeuw de belangrijkste pleitbezorger is van het idee dat Paulus deze brieven niet geschreven heeft, zegt dat zijn sterkste argument taalkundig van aard is. Op basis van de woordenschat en de stijl van de taal van deze brieven, zegt hij te kunnen bewijzen dat Paulus ze niet geschreven heeft. Dit is een behoorlijk ingewikkeld argument, en daarom wil ik liever voorlezen dan proberen het basisargument uit mijn hoofd weer te geven. Ik heb hier dus een heel goede behandeling ervan door een evangelicaal. Ik bedoel P.N. Harrison, de geleerde die het idee populair heeft gemaakt dat de taalkundige overwegingen in deze brieven Paulus als auteur uitsluiten.

Dit is wat er staat: "Hij" -- daarmee bedoelt hij Harrison -- "beweerde dat alle 175 woorden die uniek zijn voor de pastorale brieven, vreemd zijn aan Lucas en Paulus. Aan deze groep woorden voegde hij nog 131 woorden toe die wel elders in het Nieuwe Testament voorkomen, buiten de andere brieven van Paulus, wat een totaal maakt van 306 van de 848 woorden die de woordenschat van de drie brieven vormen." Laat me nu uitleggen wat dit betekent. De woordenschat van deze drie brieven bestaat uit 848 woorden in het Grieks, eigennamen niet meegerekend. Eigennamen zijn natuurlijk niet de moeite waard om in overweging te nemen. Maar afgezien van de eigennamen, komt de Griekse woordenschat van deze pastorale brieven neer op 848 woorden. Van deze 848 woorden wordt gezegd dat 306 ervan woorden zijn die nergens anders in de geschriften van Paulus voorkomen. Met andere woorden, het is niet-Paulinische woordenschat. Van die 306 niet-Paulinische woorden komen er eigenlijk 175 helemaal niet voor in het Nieuwe Testament, buiten de pastorale brieven. Met andere woorden, niet alleen gebruikte Paulus ze nergens anders, maar ook geen enkele andere schrijver van het Nieuwe Testament gebruikte ze ergens anders. Er wordt dus beargumenteerd dat een enorm percentage, minstens een derde, van de omvang van de woordenschat in deze brieven vreemd is aan de rest van de geschriften van Paulus. En veel daarvan is zelfs vreemd aan de rest van het Nieuwe Testament. En daarom, zo stelt de liberaal, is de woordenschat van deze brieven die van de kerk van de tweede eeuw, en niet van de kerk van de eerste eeuw.

We hebben nu geen tijd om op alle details in te gaan. Ik heb veel van deze passage gemarkeerd, maar ik zal geen tijd besteden aan het voorlezen ervan; hij geeft heel veel specifieke voorbeelden van hoe dit argument onhoudbaar is en hoe het gewoon niet werkt. Maar het belangrijkste, denk ik, is deze laatste paragraaf. Het is een soort conclusie erop.

29

Woordverschillen tussen Paulus' brieven

"Er zijn een aantal belangrijke woorden en thema's die in deze brieven niet aan de orde komen, laat staan worden uitgewerkt. Elke brief van Paulus werd echter gekenmerkt door bepaalde eigen ideeën, uitdrukkingen en woorden. De afwezigheid van het woord 'bloed' in de pastorale brieven mag niet als veelzeggend worden beschouwd, gezien het feit dat het ook ontbreekt in Filippenzen, Filemon, 1 en 2 Thessalonicenzen," en 2 Korinthe. Geest en geestelijk komen 24 keer voor in de geschriften van Paulus, maar 16 daarvan staan in 1 Korinthe, en in vier van de andere brieven van Paulus komt het woord geen enkele keer voor, enzovoort.

Hij wijst er vervolgens op dat de zogenaamde verschillen in taalgebruik tussen de pastorale brieven en Paulus' andere brieven niet groter zijn dan bijvoorbeeld de verschillen in woordenschat tussen de brieven aan de Thessalonicenzen en de rest van Paulus' brieven. Hier is een gedeelte. Hij zegt: "J.W. Roberts heeft de brieven aan de Thessalonicenzen gebruikt, omdat die de eerste zijn van het Paulinische corpus, terwijl de pastorale brieven de laatste zijn. De brieven aan de Thessalonicenzen zijn ook maar iets korter van lengte, en ze werden door ongeveer dezelfde hoeveelheid tijd van Paulus' andere brieven gescheiden. Roberts' onderzoek leverde precies dezelfde resultaten op. Wil men aannemen dat Paulus de brieven aan de Thessalonicenzen niet geschreven heeft, dan heeft men 114 Paulinische woorden die ontbreken om tegen het Paulinisch auteurschap af te wegen, oftewel 2 meer dan Harrison gevonden heeft voor zijn theorie tegen de pastorale brieven."

30

Veranderend taalgebruik bij dezelfde schrijver

Wat ik je nu heb gegeven is niet genoeg informatie om dit eerlijk te behandelen. Als je in dit argument geïnteresseerd bent: er is een uitgebreide appendix in dit commentaar die op de gegevens ingaat. Voor iemand zoals ik is dat heel interessant. Voor jou is het misschien niet zo interessant. Maar om de resultaten samen te vatten: er zijn veel unieke woorden en uitdrukkingen in de pastorale brieven die niet in Paulus' andere geschriften voorkomen. Maar er zijn er minstens evenveel in de brieven aan de Thessalonicenzen die uniek zijn voor die brieven, of die typisch Paulinische uitdrukkingen zijn die in zijn andere brieven wel voorkomen maar hier niet. Met andere woorden, de taalkundige verschillen tussen de pastorale brieven en Paulus' andere brieven zijn eigenlijk niet groter dan de taalkundige verschillen tussen de brieven aan de Thessalonicenzen en Paulus' andere brieven, die qua tijd ongeveer even ver van Paulus' hoofdlichaam van brieven afstaan.

En het punt is: elke schrijver kan op verschillende momenten in zijn leven andere woorden gaan verkiezen, gebruiken en de voorkeur geven. En natuurlijk kunnen het onderwerp, de andere ontvanger van de brief en het andere moment in Paulus' leven gemakkelijk de verschillende verschillen in woordenschat verklaren.

Ik wou dat ik de details van dit ene punt had, maar iemand vertelde me niet zo lang geleden dat er een computeronderzoek is gedaan naar alle werken van een moderne Engelse schrijver. John, heb jij die gegevens gehoord? Heb jij dat gehoord, John? Ja, een of andere moderne Engelse schrijver van wie we weten dat hij al zijn werken zelf geschreven heeft. We weten dat hij al deze werken geschreven heeft. En er is een computeronderzoek gedaan naar de woordenschat, en de verschillen tussen zijn verschillende werken waren qua woordenschat groter dan de verschillen tussen de pastorale brieven en de rest van Paulus' geschriften. Met andere woorden, het bewijs dat deze Engelse dichter niet al zijn eigen werken had geschreven, was sterker dan het bewijs dat Paulus de pastorale brieven niet geschreven had, op grond van datzelfde soort overwegingen.

Nogmaals, dit is slechts een uiterst beknopte behandeling hiervan. Dit is het voornaamste argument tegen het auteurschap van Paulus, en het verdient een zorgvuldigere behandeling als iemand daarin geïnteresseerd is. Maar als je geen vrijzinnige bent en er niet op uit bent om het auteurschap van Paulus af te wijzen, dan is er geen overtuigend bewijs daartegen, en pleiten zowel het interne bewijs als de kerkelijke traditie zeker vóór het auteurschap van Paulus.

31

De brieven aan het einde van Paulus' leven

Nu, dat roept natuurlijk de vraag op wanneer de brieven geschreven zijn. Zoals ik al aangaf, is 2 Timotheus geschreven terwijl Paulus een gevangene was. Hij omschreef zichzelf in 2 Timotheus als iemand die in ketenen ligt en een gevangene van de Heere is, en zo verder. Er wordt ook Rome genoemd als de plaats waar hij blijkbaar gevangen zat. Het suggereert ook dat het einde van Paulus' leven nabij is, want hij zegt in hoofdstuk 4 van 2 Timotheus:

Ik sta op het punt als een plengoffer geofferd te worden. Ik ben klaar om te gaan. Ik heb mijn wedloop volbracht. Ik heb de loop tot een einde gebracht. Ik heb het geloof behouden. Ik sta op het punt heen te gaan en mijn kroon in de hemel te ontvangen,

2 TIMOTHEUS 4:6-8

en zo verder. Paulus spreekt duidelijk alsof hij niet verwacht vrijgelaten te worden, in tegenstelling tot de manier waarop hij in Filippenzen en Filemon sprak over zijn vertrouwen dat hij vrijgelaten zou worden. Dit pleit sterk voor een andere gevangenschap. We vinden Paulus in de gevangenis in Filippenzen en Filemon, maar we vinden hem ook in de gevangenis in 2 Timotheus. Maar zijn houding ten aanzien van de afloop is heel anders, want in de eerdere gevangenisbrieven is hij ervan overtuigd dat hij vrij zal komen. Deze keer is hij ervan overtuigd dat dit niet zo is. Hij weet dat zijn dood nabij is. Dat pleit dus sterk voor een tweede gevangenschap tegen het einde van Paulus' leven.

Titus en 1 Timotheus zijn blijkbaar niet geschreven terwijl Paulus in de gevangenis zat, maar waar hij toen precies was, is niet helemaal duidelijk. 1 Timotheus 1, vers 3, suggereert misschien dat Paulus 1 Timotheus vanuit Macedonië geschreven heeft. Hij zegt:

Ik herinner u eraan hoe ik u, toen ik naar Macedonië reisde, ertoe opgeroepen heb in Efeze te blijven om sommigen te bevelen geen andere leer te onderwijzen,

1 TIMOTHEUS 1:3

Hij vermeldt in die brief geen verdere reizen, en daarom kan het zijn dat hij nog in Macedonië was toen hij dat schreef. Paulus vermeldt aan Titus dat hij hem op Kreta heeft achtergelaten. Maar er is niet veel bewijs voor waar Paulus zich bevond op het moment dat hij de brief aan Titus schreef. Het suggereert echter wel dat we ons tegen het einde van zijn leven bevinden.

32

Recente arrestatie en datering rond 67

Zelfs 2 Timotheus, waarin we Paulus aantreffen in zijn laatste gevangenschap, bevat aanwijzingen dat hij nog niet lang gevangen had gezeten. Bijvoorbeeld in hoofdstuk 4, vers 13, zegt Paulus:

Breng, wanneer u komt, de reismantel mee die ik in Troas bij Karpus achtergelaten heb, en de boeken, vooral de perkamenten.

2 TIMOTHEÛS 4:13

Het feit dat hij boeken, perkamenten en een mantel in Troas had achtergelaten, en ze nu bij zich wil laten brengen, wijst erop dat hij waarschijnlijk niet lang geleden nog vrij was. Want als hij niet onverwachts gevangengenomen was, zou hij waarschijnlijk teruggegaan zijn om deze belangrijke dingen op te halen. Dat waren dingen die hij niet

lang zonder had willen zijn. En sterker nog, hij zou ze waarschijnlijk naar zich toe hebben laten brengen in de gevangenis, als hij op dit moment al lang gevangen had gezeten. Het klinkt alsof hij net gevangengenomen is.

Ook andere reizen lijken recent te zijn geweest. In 2 Timotheus 4:20 staat:

Erastus is in Korinthe gebleven en Trofimus heb ik in Milete ziek achtergelaten.

2 TIMOTHEÛS 4:20

Dit wijst erop dat Timotheus dit nog niet wist, en dus moet het recent nieuws zijn geweest. En toch spreekt Paulus erover dat hij blijkbaar bij deze gelegenheden in Korinthe en Milete is geweest. Hij moet er dus kortgeleden geweest zijn, kort genoeg dat Timotheus nog niet gehoord had dat Trofimus ziek was, of dat Erastus in Korinthe was. We weten niet hoe recent dit was, maar het lijkt erop dat Paulus niet erg lang gevangen had gezeten. Zijn tweede gevangenschap lijkt dus vrij kort geweest te zijn, en eindigde in zijn marteldood.

Volgens de overlevering werd Paulus onthoofd op bevel van Nero, waarschijnlijk rond het jaar 67 na Christus. De tijd waarin 2 Timotheus geschreven is, ligt dus waarschijnlijk rond 67 na Christus. 1 Timotheus en Titus zijn waarschijnlijk kort daarvoor geschreven. We zeggen dat omdat deze brieven qua gedachtegang sterk overeenkomen met 2 Timotheus. Om diezelfde reden worden Kolossenzen en Efeze vaak in dezelfde periode geplaatst, vanwege de grote overeenkomst in inhoud en strekking. Deze brieven zijn waarschijnlijk vlak vóór het jaar 67 na Christus geschreven, vlak voor de marteldood van Paulus. Twee ervan zijn geschreven voordat hij gevangen zat, één nadat hij gevangen zat. 2 Timotheus was de laatste bewaard gebleven brief van Paulus.

Als verdere inleiding zullen we spreken over de aard van de dwaalleer waar Paulus zich zorgen over maakte, en ook over enkele van de belangrijkste kenmerken van deze brieven. Daarna komen we hierop terug om de eigenlijke tekst te behandelen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Efeze 4:11
- 1 Thessalonicenzen 1:1
- 1 Thessalonicenzen 2:6
- Handelingen 21:21
- 2 Timotheus 1:5
- 1 Timotheus 1:3
- 1 Korinthe 16:10-11
- 1 Timotheüs 4:12
- 2 Timotheüs 1:6-7
- 2 Timotheüs 1:8
- Hebreëën 13:23
- Filippenzen 2:20
- 1 Timotheüs 1:2
- 1 Petrus 5:13
- 1 Timotheüs 1:1
- 2 Timotheüs 1:1
- Titus 1:1
- 1 Timotheüs 3:15
- Titus 1:5-7
- 1 Timotheüs 3:1-2
- Handelingen 14:23
- Handelingen 20:17
- Handelingen 20:28
- Jakobus 5:14
- Filippenzen 1:1
- 1 Timotheüs 5:9
- 1 Timotheüs 3:16
- 2 Timotheüs 2:11-13
- 1 Timotheüs 4:1
- 2 Korinthe 13:5

- Jakobus 2:1
- 2 Timotheüs 1:16-17
- 2 Timotheüs 4:16
- 2 Timotheüs 4:17
- Filemon 1:22
- Filippenzen 1:23-25
- Handelingen 25:11
- 2 Timotheus 4:6-8
- 2 Timotheüs 4:13
- 2 Timotheüs 4:20

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.